

Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava

Županić, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:158:020466>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava

Helena Županić

Zagreb, veljača, 2025.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava

Helena Županić

Mentorica: doc. dr. sc. Dijana Jerković

Zagreb, veljača, 2025.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad (*Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava*) i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Helena Županić

Zagreb, veljača, 2025.

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Dijani Jerković na prenesenom znanju, stručnom vodstvu, savjetima i strpljenju tijekom cijelog procesa pisanja ovog rada.

Posebno zahvaljujem svim svojim prijateljima na riječima podrške, pomoći i razumijevanju tijekom fakultetskih dana, ali i za vrijeme pisanja diplomskog rada.

Najveću zahvalnost dugujem svojoj obitelji; bratu, sestri i baki te roditeljima, mojem najsnažnijem osloncu.

Hvala vam na bezuvjetnoj ljubavi, razumijevanju i podršci u svakom trenutku mog puta.

KRIMINOLOŠKA OBILJEŽJA POČINITELJA UBOJSTAVA

Studentica: Helena Županić

Mentorica: doc. dr. sc. Dijana Jerković

Program / Modul: Socijalna pedagogija - Odrasli (Počinitelji kaznenih djela)

SAŽETAK

Ubojstvo je jedno od najtežih kaznenih djela protiv života i tijela koje rezultira smrću druge osobe. Radi se o činu koji počinitelj svjesno poduzima s ciljem oduzimanja života drugoj osobi. U ovom radu, posebna pozornost pridaje se upravo počiniteljima kaznenih djela ubojstva, teškog ubojstva, usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja. Brojne demografske i društvene statistike provedene kroz povijest ukazuju na povezanost pojedinih obilježja počinitelja sa činjenjem kaznenih djela. Žaja (1992) navodi kako se već u ranijim počecima istraživanja utvrdila povezanost nekih osobnih i sociodemografskih obilježja s kriminalitetom, pa i nasilnim deliktima, stoga je cilj ovog rada prikazati sociodemografska i kriminološka obilježja počinitelja kaznenih djela ubojstava u svrhu razumijevanja kompleksnih čimbenika koji dovode do počinjenja takvih kaznenih djela. U ovom radu su analizirana obilježja 431 počinitelja osuđenih za kaznena djela ubojstva, teškog ubojstva, usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja u razdoblju od 2019. do 2023. godine na temelju podataka prikupljenih od Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije. Detaljna analiza njihovih obilježja omogućuje izdvajanje najčešćih karakteristika unutar promatranog uzorka. Govoreći o sociodemografskim kategorijama, većinu počinitelja ubojstava čine osobe muškog spola u dobi od 25 do 34 godine, hrvatskog državljanstva sa županijom prebivališta u Gradu Zagrebu. Prevladavaju počinitelji koji nisu u bračnoj zajednici te nemaju djece, a najzastupljenija razina obrazovanja odnosi se na treći stupanj. S obzirom na kriminološka obilježja, najveći broj počinitelja osuđen je za počinjenje kaznenog djela ubojstva prema čl. 110. Kaznenog zakona na kaznu zatvora u trajanju od pet do deset godina. Većina počinitelja nema povijest prethodnog osuđivanja na zatvorsku kaznu, a sigurnosne mjere rijetko su im izricane. Najveći broj osuđenih počinitelja trenutno se nalazi na izdržavanju kazne. S obzirom na navedena obilježja, kreirane su određene preporuke koje ističu potrebu za nadopunom postojećih programa tretmana te učestalijim izricanjem sigurnosnih mjera s ciljem smanjenja prevalencije kaznenih djela ubojstva.

Ključne riječi: *počinitelji, ubojstva, sociodemografska obilježja, kriminološka obilježja*

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF HOMICIDE PERPETRATORS

Student: Helena Županić

Mentor: doc. dr. sc. Dijana Jerković

Course of study / Module: Social pedagogy- Adult offenders

SUMMARY

Murder is one of the most serious crimes against life and limb that results in the death of another person. It is an act that the perpetrator carries out deliberately and with the intention of taking the life of another person. This study focuses in particular on offenders who commit crimes such as murder, aggravated murder, manslaughter and involuntary manslaughter. Numerous demographic and social statistics conducted throughout history indicate a correlation between certain characteristics of offenders and the commission of crimes. Žaja (1992) notes that early research has already established a link between some personal and sociodemographic characteristics and criminal behaviour, including violent crime. The aim of this paper is therefore to present the sociodemographic and criminological characteristics of homicide offenders in order to better understand the complex factors that lead to the commission of such crimes. The study analysed the characteristics of 431 offenders convicted of murder, aggravated murder, manslaughter and involuntary manslaughter between 2019 and 2023, based on data collected by the Ministry of Justice, Administration and Digital Transformation. A detailed analysis of their characteristics reveals the most common features within the observed sample. In terms of sociodemographic categories, most homicide offenders are male, 25 to 34 years old, Croatian citizens and reside in the city of Zagreb. Most perpetrators are unmarried and childless, and the predominant level of education is secondary school (third degree). In terms of criminological characteristics, the majority of offenders were convicted of murder under Article 110 of the Criminal Code and sentenced to between five and ten years imprisonment. Most offenders have no previous convictions and security measures are rarely imposed on them. The majority of convicted offenders are currently serving their sentences. Given these characteristics, some recommendations have been developed that emphasize the need to complement existing treatment programs and impose security measures more frequently in order to reduce the prevalence of homicide.

Key words: *perpetrators, murders, sociodemographic characteristics, criminological characteristics*

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kaznena djela protiv života i tijela	2
2.1. Ubojstvo	2
2.2. Teško ubojstvo	3
2.3. Teško ubojstvo ženske osobe	5
2.4. Usmrćenje	6
2.5. Prouzročenje smrti iz nehaja	7
3. Etiologija ubojstva	9
3.1. Biološka objašnjenja	9
3.2. Psihološka objašnjenja	11
3.3. Sociološka objašnjenja	14
4. Fenomenologija ubojstva	17
4.1. Obiteljska ubojstva	17
4.1.1. Ubojstva intimnih partnera	20
4.1.2. Slučajevi obiteljskog ubojstva i ubojstva intimnih partnera u Republici Hrvatskoj	22
4.2. Serijska ubojstva	23
4.2.1. Slučajevi serijskog ubojstva u Republici Hrvatskoj	25
4.3. Masovna ubojstva	26
4.3.1. Slučajevi masovnog ubojstva u Republici Hrvatskoj	27
5. Stanje i kretanje kaznenih djela ubojstava i obilježja počinitelja	29
5.1. Sociodemografska obilježja počinitelja ubojstava	30
5.1.1. Obilježja žena žrtava	36
5.1.2. Obilježja počinitelja	36
5.2. Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava	37
6. Rasprava	43
7. Zaključak	47
8. Literatura	50
9. PRILOG 1	54

1. Uvod

Ubojstvo je opisano kao jedno od najtežih kaznenih djela čije počinjenje dovodi do usmrćenja druge osobe. Samim tim, predstavlja najekstremniji delikt nasilja u kriminologiji koji završava takvom kobnom posljedicom, stoga proučavanje ovog kaznenog djela zauzima posebnu kriminološku pozornost (Derenčinović, 2004). Neki autori poput Douglasa i suradnika (2006) govore o ubojstvu kao o namjernom činu koji jedna osoba počini prema drugoj, ali iz tog opisa izostavljaju ubojstva iz nehaja, samoubojstva, pokušaje ubojstva, slučajna ubojstva te opravdana ubojstva (Fabijanić, 2016). Kako bismo mogli bolje razumjeti taj fenomen, važno je ubojstva kategorizirati prema određenim kriterijima koji će detaljnije specificirati okolnosti u kojima je došlo do izvršenja tog čina. Kako navodi Hickey (2003), klasificiranje ubojstava može predstavljati značajan izazov budući da trebamo uzimati u obzir mnoge oblike i načine počinjenja tog djela. U pravilu se ubojstva klasificiraju na temelju moralnih principa i legalnih koncepata koji su prihvatljivi u pojedinoj zajednici (Hickey, 2003).

Ubojstvo predstavlja jedno od najstarijih poznatih delikata koje je zauzelo svoje mjesto u kaznenim zakonodavstvima modernih i civiliziranih zemalja. Budući da se kaznena zakonodavstva razlikuju među današnjim državama u tumačenju kaznenog djela ubojstva s obzirom na obilježja tog djela i sankcija koje su propisane za pojedini modalitet, potrebno je za potpuno razumijevanje svrhe ovog rada pružiti cjeloviti pregled kaznenog djela ubojstva reguliranog u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, odnosno u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske (KZ, NN 125/11).

Cilj ovog rada je prikazati etiološka i fenomenološka obilježja počinitelja kaznenih djela ubojstava u svrhu boljeg razumijevanja kompleksnih čimbenika koji dovode do počinjenja takvih djela te kreiranja preporuka za izradu adekvatnih programa tretmana za ovu ciljanu skupinu. Sukladno tome, u nastavku će se dati pregled kaznenih djela protiv života i tijela koja se odnose na ubojstvo (čl. 110., KZ/11), teško ubojstvo (čl. 111., KZ/11), teško ubojstvo ženske osobe (čl. 111.a, KZ, NN 125/11, 36/24), usmrćenje (čl. 112., KZ/11) i prouzročenje smrti iz nehaja (čl. 113., KZ/11) te će se detaljnije opisati svaka vrsta tog djela i pripadajuće sankcije koje se primjenjuju u Republici Hrvatskoj od donošenja ovog Zakona. Uz navedeno, analizirat će se obilježja počinitelja osuđenih za navedena kaznena djela koji se nalaze na izdržavanju kazni zatvora u svim kaznenim tijelima Republike Hrvatske. Temeljem pregleda literature i provedene analize kreirat će se smjernice koje mogu doprinijeti smanjenju čimbenika koji doprinose pojavnosti ubojstava.

2. Kaznena djela protiv života i tijela

Donošenjem novog Kaznenog zakona Republike Hrvatske (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24), ubojstvo je pravno klasificirano u Glavi X. u kojoj su obuhvaćena Kaznena djela protiv života i tijela (Fabijanić, 2016). Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (u daljnjem tekstu: MPUDT) (2024) navodi kako se kažnjavanjem počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela nastoji postići zaštita najvažnijih pravnih dobara ustavnog poretka, a to su život i tijelo čovjeka. Potreba za zaštitom života i tijela predstavlja temeljnu zaštitu u gotovo svim pravnim sustavima, a te se temeljne vrijednosti potom moraju štiti i kaznenim zakonodavstvom. Iz tog je razloga i X. Glava - Kaznena djela protiv života i tijela smještena na samim počecima posebnog dijela Kaznenog zakona. Njoj prethodi Glava Kaznenog zakona koja normira kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva. Kroz dulju povijest pravnih propisa, život i tijelo čine tjelesni integritet koji se smatra temeljnim i najvažnijim pravnim dobrom svakog čovjeka pa je u skladu s time i zaštićen u svakom kaznenom zakonodavstvu pa tako i u hrvatskom Kaznenom zakonu (Kos, 2013). Skupinu Kaznenih djela protiv života i tijela čini raspon kriminalnih ponašanja, od nanošenja tjelesnih ozljeda različitih modaliteta i težine pa do ubojstva i teškog ubojstva (MPUDT, 2024). Za potrebe ovog rada zadržat ćemo se na detaljnijoj obradi kaznenih djela koja se odnose na ubojstva, koja su raspoređena u Kaznenom zakonu od čl. 110. do čl. 113.

2.1. Ubojstvo

Počinjene ubojstva predstavlja jedno od najtežih kaznenih djela protiv života i tijela kod kojih je objekt radnje čovjek kao živo ljudsko biće (KZ/11). Prema članku 110. KZ/11, tko ubije drugog, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina. U Kaznenom zakonu iz 1997. godine (u nastavku KZ/97) u članku 90., upotrebljavao se termin „usmrtiti drugoga“ umjesto termina „ubiti drugoga“ koji pronalazimo u sadašnjem Kaznenom zakonu koji je stupio na snagu 2011. godine (KZ/11). Promjenom ove terminologije u definiranju ubojstva, trenutni je zakon jasniji i određeniji te je u većem skladu sa samim nazivom tog kaznenog djela (Kos, 2013). Također, vidljiva je i promjena u okviru propisanih sankcija za počinjeno djelo pa je tako prema Kaznenom zakonu iz 2011. godine propisana kazna u trajanju od pet do dvadeset godina, dok je Kazneni zakon iz 1997. godine predviđao kaznenopravne okvire sankcija između pet i petnaest godina. Možemo reći kako je novi Kazneni zakon stroži u pogledu propisivanja sankcija za to kazneno djelo (Kos, 2013). Kada govorimo o počinjenju ubojstva, uglavnom

govorimo o aktivnoj radnji kojom se namjerno uzrokuje smrt druge osobe, no smrtni se ishod može postići i nečinjenjem. Aktivna radnja ili komisivni delikt odnosi se na svaku aktivnu radnju koja je počinjena od strane jedne osobe ili više osoba prema drugoj osobi ili više njih (Cvitanović i sur., 2017). Ubojstvo se može počinjati upotrebom vatrenog i hladnog oružja, različitih eksplozivnih naprava, davljenjem, vješanjem, upotrebom tjelesne snage, različitih otrova i slično, dakle različitim sredstvima kojima počinitelj može usmrtiti drugu osobu. Sudovi na osnovu utvrđivanja prikladnosti sredstva kojim je počinjeno ubojstvo, donose presudu za to kazneno djelo, a odluku o presudi mogu donijeti nadležni županijski sudovi, Visoki kazneni sud u Republici Hrvatskoj te Vrhovni sud u Republici Hrvatskoj (Žabek, 2022). U slučaju počinjenja ubojstva nečinjenjem, za taj čin neće odgovarati svatko, nego će odgovornost snositi osoba koja ima svojstvo garanta te je samim tim dužna skrbiti za nepovredivost tog pravnog dobra. Često se za pojašnjavanje ovog tipa ubojstva daje primjer majke koja namjerno i nesavjesno propušta hranjenje svog djeteta za čiju dobrobit snosi punu odgovornost te se time uzrokuje djetetova smrt (Cvitanović i sur., 2017).

Prema navedenim osobitostima ovog kaznenog djela, može se zaključiti kako se radi o namjernom činu počinitelja koji se poduzima kako bi se drugoj osobi oduzeo život. Postoje tri vrste namjere koje je potrebno raščlaniti radi boljeg razumijevanja i odmjeravanja kazne za pojedini modalitet, a s to su izravna namjera prvog stupnja, izravna namjera drugog stupnja i neizravna namjera. Kod izravne namjere prvog stupnja počinitelj je svjestan da će tom radnjom usmrtiti drugu osobu te će njome i postići tu posljedicu, kod izravne namjere drugog stupnja počinitelj postupa sa sigurnim znanjem, a postupanje s neizravnom namjerom odnosi se na počinitelja koji je svjestan da može usmrtiti drugu osobu pa onda i pristaje na takvu posljedicu. Kod odmjeravanja kazne, važno je jasno razlučiti o kojoj se vrsti namjere radi u počinjenju ubojstva jer se izravna namjera strože tretira u odnosu na neizravnu, a izravna namjera drugog stupnja se lakše tretira od izravne namjere u prvom stupnju (Cvitanović i sur., 2017).

2.2. Teško ubojstvo

Teško ubojstvo je u našem kaznenom zakonodavstvu smatrano najtežim oblikom ubojstva, a također predstavlja i najteže kazneno djelo protiv života i tijela uopće (Vincelj, 2023). Za razliku od kazne zatvora propisane za kazneno djelo ubojstva koja iznosi minimalno pet godina, za kazneno djelo teškog ubojstva propisana je kazna zatvora u trajanju od minimalno deset godina ili će počinitelj biti osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora čime se potvrđuje ozbiljnost navedenog kaznenog djela (Vincelj, 2023). Prema članku 111. KZ/11 će se „kaznom zatvora

od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kazniti počinitelj koji osobu ubije na okrutan ili podmukao način, koji ubije osobu ranjivu zbog dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje i trudnoće, koji ubije blisku osobu koju je prije već zlostavljao, koji ubije osobu iz bezobzirne osvete, mržnje, koristoljublja ili druge niske pobude, koji ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela te onaj koji ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti“ (KZ/11). Uspoređujući kazneno djelo ubojstva iz KZ/97 i kazneno djelo teškog ubojstva iz KZ/11, možemo zaključiti kako je u oba zakona propisana kazna od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora za počinjenje navedenog kaznenog djela (Kos, 2013).

Uz pojam djela teškog ubojstva vežu se određene teške okolnosti pod kojim je djelo počinjeno pa se zbog toga ovo ubojstvo još naziva i kvalificiranim ubojstvom što čini razliku od privilegiranih ubojstava ili usmrćenja (Turković i Maršavelski, 2010, prema Žabek, 2022). Te su kvalifikatorne okolnosti bile prisutne kod počinitelja u vrijeme počinjenja djela koje je uzrokovalo smrt žrtve (Cvitanović i sur., 2017). Kvalifikatorne okolnosti odnose se na način počinjenja, objekt radnje i pobude. Način počinjenja tog kaznenog djela odnosi se na počiniteljevu okrutnost i podmuklost kojom ubija žrtvu. Objekt radnje su posebno ranjive osobe zbog svojih određenih osobina koje se mogu odnositi na dob, težu tjelesnu ili duševnu smetnju ili trudnoću. Objektom radnje smatraju se i bliske osobe koje su već bile zlostavljane od strane počinitelja i službene osobe, a pobude obuhvaćaju bezobzirnu osvetu, mržnju te ubojstvo koje počinitelj čini kako bi prikrio ili počinio drugo kazneno djelo (Cvitanović i sur., 2017). Važno je spomenuti kako su kvalifikatorne okolnosti osobne, individualne i neprenosive, stoga se ne mogu uračunati ostalim sudionicima/supočiniteljima ubojstva, nego se uzimaju u obzir samo počinitelju kod kojeg postoje (KZ/11, prema Vincelj, 2023). Kod počinjenja kaznenog djela teškog ubojstva, počinitelj može ostvariti veći broj kvalifikatornih okolnosti pa se u tom slučaju govori o stjecaju kvalifikatornih okolnosti. U tom slučaju će kazneno djelo biti označeno samo po jednoj od tih okolnosti, a ostale će biti karakterizirane otegotnim okolnostima prilikom odmjeravanja kazne. Kazneno djelo će se označiti prema dominantno kvalifikatornoj okolnosti, a kako bi se mogla utvrditi kvalifikatorna okolnost tog kaznenog djela, sud će ocijeniti sve okolnosti posebno svaku za sebe, a potom i sve okolnosti zajedno. U ocjenjivanju će najviše pažnje pridati subjektivnim okolnostima. Kada počinitelj u svojoj radnji sadrži kvalifikatorne i privilegirajuće okolnosti, tada se govori o stjecaju, a sud će u tom slučaju primarno u obzir uzeti privilegirajuće okolnosti, a kvalifikatorne okolnosti bit će uzete u obzir prilikom strožeg odmjeravanja sankcije (Cvitanović i sur., 2017).

2.3. Teško ubojstvo ženske osobe

U posljednje se vrijeme na televizijskim i internetskim portalima vrlo često izvještavalo o slučajevima femicida koji možemo okarakterizirati najekstremnijim oblikom nasilja koji žena doživljava zbog toga što je žena. Poražavajući su podatci koji pokazuju kako su samo u 2024. godini ubijene četiri žene, a u većini slučajeva bile su ubijene od strane muškaraca. Ovi su uzastopni nedavni događaji rezultirali promišljanjem o hitnim promjenama u definiranju kaznenih djela u Kaznenom zakonu. Tako je na 289. sjednici Vlade ministar nadležan za pravosuđe predstavio paket zakonskih izmjena kojima se u korijenu mijenja sustav zaštite žene od nasilja (MPUDT, 2024). Donesenim paketom zakona jasno se iščitava poruka Vlade kako se nasilje neće tolerirati, poglavito nad ženama, te kako će se nasilnici strože sankcionirati. Jedan od važnijih ishoda održane sjednice bilo je uvođenje novog kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe koje neće zastarijevati, odnosno femicid (MPUDT, 2024). Ministar Malenica naglašava kako je važna novina da se u opću definiciju uvodi rodno utemeljeno nasilje koje je usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili ono koje nerazmjerno pogađa žene. To znači da će sud kao otegotnu okolnost uzimati u obzir motiv počinjenja djela te procijeniti je li bio rodno utemeljen prilikom počinjenja bilo kojeg kaznenog djela nasilja (MPUDT, 2024). Nastavno na navedene predložene promjene, Hrvatski Sabor na temelju članka 89. Ustava Republike Hrvatske, donosi odluku o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona 18. ožujka 2024. godine. Prema izmijenjenom Kaznenom zakonu, iza članka 111. dodaje se naslov i članak 111.a koji glase „Teško ubojstvo ženske osobe“ (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24). Prema članku 111.a (1) će se onoga koji „počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora“. Stavak 2. ovog članka navodi kako će se „pri utvrđivanju kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka uzeti u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnopravan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju“ (KZ/11). Navedene su promjene ukazale na ozbiljan problem nasilja nad ženama koji iziskuje niz preventivnih mjera kojima bi se žene zaštitile od takvih strašnih događaja. Možemo reći kako je donošenje zakonodavnih reformi u ovom kontekstu ispravan smjer za smanjenje prevalencije ovakvih događaja.

2.4. Usmrćenje

Kako postojanje određenih kvalifikatornih okolnosti čini ubojstvo kvalificiranim, tako razlikujemo i okolnosti zahvaljujući kojima određene oblike ubojstva možemo zvati „privilegiranim“. Takvo je kazneno djelo „Usmrćenje“ opisano u članku 112. Kaznenog zakona koje se sankcionira i kao posebno kazneno djelo, a za počinitelje je propisana i blaža kazna (KZ/11, prema Vincelj, 2023). Postojeći oblici privilegiranih ubojstava su 1) usmrćenje na mah, 2) čedomorstvo i 3) usmrćenje na zahtjev, a nazivaju se privilegiranim zbog postojanja teškog psihičkog stanja počinitelja u vrijeme kada je počinio kazneno djelo ili zbog izričitog zahtjeva žrtve koja disponira vlastitim životom (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje 2024). Rasponi kazne za pojedini oblik usmrćenja su različiti pa se tako za usmrćenje na mah propisuje kazna zatvora od jedne do deset godina, a kaznit će se onaj „tko usmrti drugoga doveden bez svoje krivnje njegovim napadom, teškim vrijeđanjem ili zlostavljanjem u stanje dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti“ (KZ/11). To je djelo počinjeno iz afekta što bi značilo da taj čin nije unaprijed isplaniran, već je počinjen „na mah“ s ciljem rasterećenja tog afektivnog stanja počinitelja u koje je doveden zbog određenog prethodnog ponašanja žrtve (Cvitanović i sur., 2017). Kako bi se moglo tumačiti da je navedeno djelo počinjeno iz afekta i time bi bilo kvalificirano po toj osnovi, radnja počinjenja u pravilu mora uslijediti u kratkom vremenu nakon provokacije žrtve, odnosno počinitelj se morao nalaziti pod utjecajem snažnih emocija (Cvitanović i sur., 2017). U ovom kontekstu važno je razlučiti osnovu privilegiranja prema kojoj je propisana i blaža kazna zatvora za ovo kazneno djelo, a ta se osnova odnosi na okolnost da je žrtva svojim aktivnim postupcima kao što su teško vrijeđanje, zlostavljanje ili napad isprovocirala počinitelja čime ga je dovela do teških emocionalnih stanja i time pridonijela vlastitoj viktimizaciji (Cvitanović i sur., 2017).

Sljedeći oblik kaznenog djela usmrćenja je čedomorstvo. Prema Kaznenom zakonu, „majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“ (KZ/11, čl. 112., st.2). Specifičnost čedomorstva pronalazimo u činjenici kako to djelo može počiniti samo majka kao počinitelj prema svom vlastitom djetetu. Navedeno kazneno djelo bit će kvalificirano kao čedomorstvo samo ako se majka nalazila pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda u vrijeme počinjenja usmrćenja djeteta. Navedene su okolnosti osnova za mogućnost „privilegiranja“, odnosno za donošenje blažih kazni za počinitelje ovog djela (Cvitanović i sur., 2017). Racionala privilegiranja ovog kaznenog djela u smislu propisivanja blaže kazne ne temelji se na okolnosti da se radi o tek rođenom djetetu koje zbog svoje dobi pripada u skupinu

ranjivih osoba, nego je u ovom slučaju okosnica za privilegiranje teško psihičko stanje majke koja ubija svoje novorođenče tijekom, izravno nakon porođaja ili najkasnije 24 sata od poroda (Cvitanović i sur., 2017). Ako majka usmrti svoje dijete nakon proteka 24 sata od poroda, majci se više neće moći suditi za čedomorstvo koje se tretira kao privilegirano ubojstvo, već za kazneno djelo teškog ubojstva - djeteta (Cvitanović i sur., 2017). Razmatrajući teško duševno opterećenje majke, možemo govoriti o strogo osobnoj privilegirajućoj okolnosti koja treba postojati u trenutku počinjenja djela, a važno je napomenuti kako nije prenosiva na druge osobe. U skladu s tim, drugim će se sudionicima djela, za razliku od majke, suditi za kazneno djelo teškog ubojstva posebno ranjive osobe budući da kod njih ne postoji mogućnost pozivanja na ulogu majke (Cvitanović i sur., 2017).

Treći oblik usmrćenja, koji pronalazimo u čl.112. st. 3. Kaznenog zakona, navodi kako će se kazniti kaznom zatvora do tri godine onaj „tko usmrti drugoga na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja“ (KZ/11). Navedeno teško zdravstveno stanje žrtve procjenjuje se na temelju konkretnih okolnosti i dostupnih podataka svakog slučaja, a u obzir se uzima dosadašnja sudska praksa te dostupna medicinska dokumentacija (Vincelj, 2023). Počiniteljev stupanj krivnje je smanjen zbog iskazane empatijske altruističke pobude prema žrtvi u vrijeme počinjenja djela što postaje privilegirajućom okolnošću (Cvitanović i sur., 2017). Ukoliko sud pri odmjeravanju kazne počinitelju ne utvrdi postojanje empatijske pobude u trenutku počinjenja djela, sudit će mu se za kazneno djelo ubojstva, ali će se pritom kao olakotna okolnost uzeti postojanje izričitog i ozbiljnog zahtjeva žrtve. Isto tako, počinitelj svojom radnjom može istovremeno ostvariti i privilegirajuće i kvalifikatorno obilježje pri čemu se prednost daje privilegirajućoj okolnosti pa je i djelo samim time kvalificirano kao privilegirajuće. Kvalifikatorna okolnost može se uzeti kao otegotna okolnost prilikom odmjeravanja kazne (Cvitanović i sur., 2017).

2.5. Prouzročenje smrti iz nehaja

U ovom radu analizirat ćemo i kazneno djelo opisano u članku 113. Kaznenog zakona pod nazivom „Prouzročenje smrti iz nehaja“ zbog smrtne posljedice koja slijedi počinjenjem ovog djela. Prema Kaznenom zakonu, „tko prouzroči smrt drugoga iz nehaja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“ (KZ/11). Radi se o općem kaznenom djelu kojeg može počiniti svaka osoba. Osobitost ovog djela temelji se na nepostojanju namjere počinitelja za usmrćenjem druge osobe. Počinitelj nema želju usmrtiti drugu osobu niti joj nanijeti ozljede, a u nekim slučajevima čak nije ni svjestan da bi posljedica njegove radnje mogla dovesti do

smrtnog ishoda kod druge osobe. Na temelju navedenih okolnosti propisane su i blaže sankcije za počinitelje ovog djela (Vincelj, 2023).

3. Etiologija ubojstva

Vrlo je izazovno ponuditi prikaz teorija koje objašnjavaju uzrok počinjenja ubojstva pa će u ovom radu naglasak biti na prikazivanju etiologije kriminalnog ponašanja s naglaskom na ubojstvo, odnosno objasniti će se teorije koje proučavaju uzroke činjenja tog kažnjivog ponašanja. Razumijevanje etiologije ubojstva predstavlja preduvjet za lakše shvaćanje i analizu pojavnih oblika ovog fenomena, a to će nam u konačnici pomoći u definiranju kriminoloških obilježja počinitelja tog kaznenog djela što je i suština ovog rada.

Razvili su se mnogi pristupi koji nam nude različita objašnjenja o kriminalnom ponašanju pa tako i o ubojstvima, a kroz ovaj će se rad detaljnije prikazati biološka, psihološka i sociološka objašnjenja.

3.1. Biološka objašnjenja

Biološke teorije navode kako je kriminalno ponašanje pojedinca rezultat fizičkih čimbenika koji povećavaju vjerojatnost za bavljenje kriminalitetom. Predstavnici ovog gledišta su C. Lombroso, E. Ferri i R. Garofalo (Burke, 2009). Oni su zagovarali proučavanje kriminalnog ponašanja primarno znanstvenim studijama (Burke, 2009).

Cesare Lombroso jedan je od prvih predstavnika tog biološkog pristupa, a njega je želio potvrditi svojim najpoznatijim djelom *L'Uomo Delinquente* (Derenčinović i Getoš, 2008). On postavlja tezu kako je čovjek u svom ponašanju determiniran nizom endogenih i egzogenih čimbenika. Prema toj teoriji, suštinsku razliku između delinkvenata i nedelinkvenata čine određena tjelesna obilježja opisana u njegovom djelu. Ta se tjelesna obilježja odnose na nisko čelo, ispupčanu čeljust, spojene obrve, udove nerazmjerne veličini trupa i slično. Navedene fizičke karakteristike još naziva i atavističkim stigmatima koje pronalazimo kod primitivnih vrsta u ranoj fazi razvitka. Pojedinca koji posjeduje navedena tjelesna obilježja Lombroso smatra rođenim zločincem. Kasnije je tipu rođenog zločinca pridružio i duševno bolesne zločince, odnosno kriminaloide (Derenčinović i Getoš, 2008). U njegovim kasnijim radovima vidljivo je pridavanje pozornosti i okolinskim čimbenicima poput siromaštva, migracije i urbanizacije što je dovelo do obuhvaćanja i drugih čimbenika osim nasljeđa u objašnjavanju kriminalnog ponašanja (Burke, 2009). Lombroso je proučavao i etiologiju ženske delinkvencije te je smatrao da se ženska prijestupnica razlikuje od muškog delinkventa. Polazio je od stajališta kako je svaka žena potencijalni delinkvent neovisno o pripadajućim tjelesnim obilježjima kao

što je slučaj kod muškaraca, a od počinjenja zločina može ju odvrćati brak, majčinstvo i slabost koja je karakteristična za žene (Derenčinović i Getoš, 2008).

Enrico Ferri bio je jedan od Lombrosovih učenika koji je svom prethodniku zamjerao pridavanje najviše značaja kranilogiji i antropometriji, a zanemarivao je znanost poput psihologije (Derenčinović i Getoš, 2008). Sljedeća se zamjerka odnosila na svrstavanje delinkvenata u jednu skupinu – rođenih zločinaca pa je on toj skupini na temelju provedenih istraživanja pridodao duševno bolesne delinkvente, delinkvente iz navike, delinkvente iz strasti te slučajne delinkvente. On također razlikuje slučajne delinkvente i delinkvente iz navike. Navodi kako su delinkventi iz navike (habitualni zločinci) odabrali činiti kažnjiva ponašanja kao način života, dok su slučajni delinkventi počinili kriminal jer su se našli u situaciji da ga počine te mali broj pripadnika ove skupine recidivira (Derenčinović i Getoš, 2008).

U biološkim objašnjenjima kriminaliteta i kriminalnog ponašanja vrlo su velik utjecaj ostvarila proučavanja genetskih abnormalnosti prijestupnika. Postojanje dodatnog kromosoma kod muškaraca vodilo je objašnjenju zašto čine kaznena djela. Smatralo se kako su muškarci s viškom Y kromosoma agresivniji, nestabilniji te da kod njih postoji veća mogućnost osuđivanja u ranijoj dobi. Uslijedile su brojne kritike na ponuđenu teoriju koja naglašava važnost genetske strukture kod počinitelja kažnjivih ponašanja. Prije svega, istraživanja su provedena na zatvorenicima u specijalnim bolnicama zbog čega se može govoriti o dominaciji psihijatrijskih dijagnoza u odnosu na kriminalitet. Također, kritika je usmjerena na činjenicu kako ne postoji identificirani XYY sindrom zbog čega ovaj pristup postaje beskorisan. U populaciji postoji veliki broj ljudi s viškom X ili Y kromosoma kod kojih nisu zamijećena neuobičajena ponašanja što kontrira ranije navedenom stajalištu o utjecaju genetskih anomalija (Burke, 2009).

Uz sferu bioloških teorija vezuju se i teorije izmijenjenog biološkog stanja koje podrazumijevaju promjene ponašanja pojedinaca uvođenjem određenog vanjskog kemijskog agenta. One se odnose na upotrebu alkohola i droge čime se objašnjava kriminalno ponašanje. Uporaba alkohola dugi je period povezana s antisocijalnom aktivnošću, zločinima i kriminalitetom. Smatra se i kako je konzumacija alkohola puno jače povezana s kriminalnim ponašanjem od svih drugih droga što se može objasniti njegovom legalnosti i dostupnosti te je samim time njegova uporaba puno raširenija (Burke, 2009). Istraživanja pokazuju kako je velik broj nasilnih delikata povezan s uporabom alkohola. Primjerice, Flanzer (1981) navodi kako je 80% svih slučajeva nasilja u obitelji u SAD – uključivalo uporabu alkohola. Govoreći o počiniteljima najtežih oblika kaznenog djela protiv života i tijela, Lindqvist (1986, prema Burke 2009) je otkrio da su dvije trećine osuđenih počinitelja ubojstva bili pod utjecajem alkohola u vrijeme počinjenja tog kaznenog djela. Može se govoriti o određenoj povezanosti alkohola i

kriminalnog ponašanja, no alkohol nema jednaki učinak na sve ljude niti su svi počinitelji ubojstva bili pod utjecajem te psihoaktivne tvari tako da se ne može govoriti o njegovoj direktnoj uzročnosti (Burke, 2009).

Iako biološke teorije ne mogu u potpunosti objasniti kriminalno ponašanje, one pružaju dodatnu dimenziju razumijevanja kompleksnih interakcija između genetske predispozicije i okoline. One su postavile temelje za daljnja istraživanja i nalaženja odgovora na pitanje zašto ljudi čine kaznena djela te u tome leži njihova važnost.

3.2. Psihološka objašnjenja

Psihološke teorije kriminaliteta nastoje objasniti uzroke kriminalnog ponašanja kroz razumijevanje mentalnih i emocionalnih procesa pojedinca. Za razliku od bioloških objašnjenja koja kriminalno ponašanje pripisuju fizičkim karakteristikama pojedinaca, psihološke teorije uzrok kriminalnog ponašanja pronalaze u procesima čovjekovog uma. Slijedom navedenog, iz tih teorija proizlaze i pojmovi poput kriminalnog uma i kriminalne ličnosti. Psihološke teorije nastoje objasniti kriminalno ponašanje psihodinamskom teorijom, bihevioralnom teorijom učenja i kognitivnom teorijom učenja (Burke, 2009).

Psihodinamska objašnjenja kriminalnog ponašanja temelje se na vrlo utjecajnim radovima Sigmunda Freuda (Burke, 2009). On je kroz svoje radove naglašavao važnost seksualnosti prisutne kod ljudi od rođenja koja ostvaruje znatni utjecaj na daljnji razvoj što čini temelj psihoanalize. Freud je izvorno predložio objašnjenje kako su iskustva seksualnog zadovoljenja u djetinjstvu polazište svih kasnijih neuroza, no kasnije je zaključio kako se nije radilo o stvarnim zadovoljenjima, već o fantazijama. Prema tome, govori se o fantazijama koje su potisnute u pozadinu našeg uma i zaboravljene (Burke, 2009). Freud je predložio dva različita modela kriminalnog ponašanja prema kojima jedan na određene oblike kriminalnih aktivnosti, poput podmetanja požara, krađu u trgovinama ili nekih seksualnih prijestupa, gleda kao odraz stanja duševne poremećenosti ili bolesti. On govori o postojanju faza psihoseksualnog razvoja koje se lako mogu poremetiti i dovesti do većih poteškoća u odrasloj dobi. Na temelju toga, smetnja u jednoj ili više ovih faza u djetinjstvu može dovesti do kriminalnog ponašanja kasnije u životu. Drugi model koji objašnjava kriminalno ponašanje temelji se na posjedovanju „slabe savjesti“ kod prijestupnika. Prema tome, razvoj savjesti je za Freuda od temeljne važnosti u odgoju djeteta. Osjećaj za moral vrlo je usko povezan s krivnjom, stoga oni koji posjeduju najviši stupanj nesavjesne krivnje vjerojatno će biti oni koji posjeduju najstrožu savjest pa za takve pojedince postoji mala vjerojatnost za upuštanje u kriminalno ponašanje. Krivnja

proizlazi iz duboko ukorijenjenog osjećaja koji se razvija u djetinjstvu koja se formira pod utjecajem roditeljskog reagiranja na prijestupe djeteta. Ovim se pristupom nastojalo profilirati testove koji mogu mjeriti savjesnost ili razinu krivnje u svrhu predviđanja potencijalne kriminalne karijere pojedinaca (Burke, 2009).

Bihevioralne teorije učenja imaju svoje uporište u radovima Pavlova i Skinnera (Mojsilović, 2019). Osnovni princip na kojem se temelje postavke ove teorije jest da je svako ponašanje naučeno (Vito, Maahs, 2015, prema Mojsilović, 2019). Za sljedbenike ovog pravca ponašanje je posljedica uvjetovanja, a to ponašanje oblikuje okolina potkrepljujući specifične navike (Mojsilović, 2019). Osnovni koncept teorije ponašanja temelji se na uvjetovanju koje se odnosi na princip nagrade i kazne kao oblik učenja. U tom kontekstu ne smijemo izostaviti životnu sredinu koja može ostvariti znatan utjecaj na razvoj ponašanja. U djelu E. Sutherlanda koncipira se teorija prema kojoj se kriminalno ponašanje uči putem interakcije s drugima (Mojsilović, 2019). Prema teoriji diferencijalne asocijacije, pojedinci usvajaju norme, vrijednosti i tehnike kriminalnog ponašanja kroz svoje kontakte s ljudima koji već prakticiraju takvo ponašanje. Ako su norme i vrijednosti okoline u kojoj osoba odrasta sklone kršenju zakona, ona je sklonija usvajati te norme (Point part University, 2019, prema Mojsilović, 2019). Govoreći o odnosu bihevioralne teorije i kriminalnog ponašanja, bihevioristi tvrde kako se svako ponašanje pa tako i ono nasilno, uči kroz interakciju s okolinom. Pojedinci koji odluče nasilno se ponašati razmišljaju i djeluju nasilno kao rezultat svojih svakidašnjih iskustava. Ta iskustva mogu uključivati promatranje prijatelja ili obitelji koji su nagrađeni za svoja nasilna ponašanja. Istraživanja koja se bave proučavanjem obitelji pokazala su kako agresivna djeca često oponašaju nasilna ponašanja svojih roditelja. Govori se o postojanju četiri čimbenika koji doprinose razvoju kriminalnog ponašanja i nasilja, a to su stresni događaj ili poticaj, agresivne vještine ili tehnike koje su naučene od drugih, uvjerenje o društvenom nagrađivanju agresije ili nasilja te sustav vrijednosti koji opravdava kriminalna ponašanja u određenim društvenim situacijama. Na početku empirijskih istraživanja, ova su četiri načela bila vrlo obećavajuća u daljnjem razvoju ove teorije, stoga je bihevioralna teorija učenja direktno utjecala na razvoj teorija socijalnog učenja o devijantnosti (Mojsilović, 2019).

Vrlo je važan doprinos i Hansa Eysencka (1970) koji je nastojao razviti opću teoriju kriminalnog ponašanja temeljenu na psihološkom konceptu već spomenutog uvjetovanja, a središte njegove teze čini ljudska savjest koju je smatrao uvjetovanim refleksom (Burke, 2009). On tvrdi kako su pojedinci genetski obdareni određenim sposobnostima učenja koje su uvjetovane podražajima iz okoline, ali također prihvaća pretpostavku da kriminal može biti prirodna i racionalna aktivnost za povećanje zadovoljstva i smanjenje neugode. Prema

Eysencku, ljudi usvajaju norme i pravila društva kroz razvoj savjesti koja se razvija učenjem kroz sudjelovanje u različitim događajima (Burke, 2009). Eysenck opisuje dimenzije ličnosti koje je imenovao kao ekstraverzija – introverzija, neuroticizam – emocionalna stabilnost, a kasnije je pridružio i treću dimenziju nazvanu psihoticizam – superego snaga (Eysenck, 1970, prema Lebedina Manzoni, 2007). Dugogodišnjim istraživanjem i proučavanjem navedenih dimenzija, tvrdio je da kombinacije različitih dimenzija ličnosti unutar pojedinca utječu na njihovu sposobnost učenja da ne počine prekršaje što posljedično utječe i na razinu kriminalnog ponašanja (Burke, 2009). Povezanost između psihoticizma i kriminalnog ponašanja bila je predmetom vrlo malog broja istraživanja, ali Smith i Smith (1977, prema Burke, 2009) te McEwan (1983, prema Burke, 2009) pronašli su pozitivnu vezu između psihoticizma i ponavljanja kaznenih djela. Brojna istraživanja su se provodila kako bi se testirala veza između tipova osobnosti i tipova kaznenih djela što je postupno dovelo do mogućnosti profiliranja počinitelja. Primjerice, u SAD-u je tipizacija osobnosti ili – profiliranje počinitelja – vrlo korisna metoda u otkrivanju serijskih ubojstava te u otkrivanju određenih tipova kriminalaca. Omerod (1996, prema Burke, 2009) navodi određena ograničenja metode profiliranja počinitelja navodeći da je tu metodu korisno upotrebljavati samo u nekolicini slučajeva otkrivanja počinitelja kao što su silovanja, ubojstva ili podmetanja požara jer nam izrada profila pomaže samo u utvrđivanju tipa osobe, ali ne i u identifikaciji pojedinca, stoga se korištenje psihološkog profila u istragama može nadopuniti drugim istražnim metodama.

Kognitivna teorija učenja, isprva poznata kao teorija socijalnog učenja, predstavljena je od strane kanadskog psihologa Alfreda Bandure (1977, prema Mojsilović, 2019). Ova teorija temelji se na pretpostavci kako pojedinci mogu učiti promatrajući druge. Ljudi uče putem opažanja, imitacije i modeliranja u što su uključeni kognitivni procesi poput pažnje, pamćenja i motivacije. Prema tome, ova teorija proizašla je iz biheviorizma kojega prerasta te gradi svoju vezu s kognitivizmom što se objašnjava tvrdnjom da ljudi ne odgovaraju samo na podražaj, nego ga i uključuju u kognitivne aspekte kao što su motivacija i pažnja (Mojsilović, 2019). Kognitivna teorija učenja naglašava važnost kognitivnih procesa koji se nalaze u središtu ponašanja, misli i emocija. Sljedbenici ove teorije nastojali su ponuditi različita objašnjenja kriminalnog ponašanja i delinkvencije, stoga neki teoretičari smatraju da prijestupnici nisu razvili sposobnost prosuđivanja iznad uobičajene razine. Proučavajući kriminal iz perspektive životnog razvoja, ova teorija tvrdi da je prijestupničko ponašanje naučeno jer se podržavalo i nagrađivalo (Petrović i Meško, 2008, prema Mojsilović, 2019). Također, kognitivna teorija učenja naglašava važnost moralnog razvoja, stoga se smatra kako postoji veća vjerojatnost uključivanja ljudi s nižom razinom moralnog razmišljanja u kriminal i nasilje kad misle da

moгу izbjeći sankcije. U suprotnosti s navedenim, oni koji posjeduju višu razinu moralnog prosuđivanja nastojat će suzdržati se od kriminalnog ponašanja jer smatraju kako je to pogrešno (Mojsilović, 2019). Prilikom proučavanja kriminalnog ponašanja, navedena teorija uzima u obzir i obradu informacija kod prijestupnika. Teoretičari obrade informacija navode kako postoji mogućnost pogrešnog percipiranja opasnosti kod agresivnih pojedinaca u slučaju donošenja odluka. Primjerice, oni koji su skloni agresivnom ponašanju, mogu druge smatrati prijetećima i agresivnijima nego što oni to jesu. Takav način obrade informacija može rezultirati nasiljem prilikom i najmanje provokacije. Zbog problema obrade informacija, neki prijestupnici ne mogu niti prepoznati niti shvatiti štetu koju su nanijeli. Zaključno, kognitivna teorija učenja prati pojedinca koji postaje sklon kriminalnom ponašanju te prati stabilnost i promjene u takvom ponašanju, a kriminalno ponašanje se uči kroz modifikaciju pomoću bihevioralnih i kognitivnih mehanizama koji se mogu razlikovati u pravcu i ishodu naučenog ponašanja (Cote, 2002, prema Mojsilović, 2019).

Psihološke teorije objašnjavaju kriminalno ponašanje kao posljedicu individualnih razlika u procesima razmišljanja. Nakon dugog niza istraživanja, zavladao je mišljenje kako je ličnost prijestupnika u osnovi ista kao i ličnost onog koji ne čini prijestupe, no prijestupnici ipak posjeduju određene psihičke karakteristike koje utječu na manifestaciju kriminalnog ponašanja, a daljnjim se istraživanjima nastoje povezati tipovi kriminalnog ponašanja s relevantnim psihološkim crtama prijestupnika (Mojsilović, 2019).

U kontekstu psiholoških teorija, navodi se i teorija prilagodbe ubojstvu kao novo objašnjenje zašto ljudi čine ubojstvo. Ona tvrdi kako su ljudi tijekom evolucije razvili urođene psihološke mehanizme koji su ih pripremili za situacije u kojima bi nasilje, uključujući i ubojstvo, moglo biti korisno za njihovo preživljavanje ili reproduktivni uspjeh. Prema ovoj teoriji, ubojstvo nije samo slučajna ili patološka pojava, već može biti rezultat evolucijskih pritisaka i selekcije u određenim okolnostima. Autori navode kako mnoge hipoteze ove teorije tek treba ispitati. Također, tvrde da teorija prilagodbe ubojstvu ne može objasniti sva specifična ubojstva što dovodi do ograničene primjenjivosti ove teorije (Buss i Duntley, 2011).

3.3. Sociološka objašnjenja

Rane sociološke teorije bile su, poput ranih bioloških i psiholoških teorija, smatrane pretjerano determinističkim (Burke, 2009). Za razliku od navedenih teorija koje su primarni impuls za kriminalno ponašanje pronalazile u pojedincu, sociološke teorije kriminaliteta odbacuju takvo mišljenje te predlažu objašnjenje kako su ponašanja koja se definiraju kao kriminalna

jednostavno ona koja odstupaju od normi prihvatljivih prema konsenzusu mišljenja u društvu. Prema sociološkim pozitivistima, kriminal je društveno konstruirana pojava koja predstavlja stvarnu prijetnju opstanku tog društva, stoga je potrebno tu pojavu na neki način kontrolirati (Burke, 2009). Prema sociološkim teorijama, dva su pristupa kojima se nastoji objasniti kriminalno ponašanje i počinjenje ubojstva, a to su strukturalni te interakcionistički pristup (Brookman, 2005). Strukturalno kulturalni pristup nastoji objasniti socijalne karakteristike društva prilikom pružanja objašnjenja ubojstva i kriminalnog ponašanja. Usmjeren je na bavljenje čimbenicima koji dovode do počinjenja ubojstva. Čimbenici koji se proučavaju su nejednakost, socijalna dezorganizacija, siromaštvo, deprivacija i subkulturalne vrijednosti. Drugi pristup je interakcionistički koji ispituje determiniranost ponašanja socijalnom kulturom i strukturom. U tom se kontekstu interakcija između počinitelja, žrtve i mikrookruženja smatra iznimno važnom (Brookman, 2005).

Prema Brookman (2005), strukturalne teorije smatraju kako određeni čimbenici, kao što je siromaštvo, stvaranjem određenih uvjeta dovode do činjenja nasilnih delikata. Proučavajući strukturalne čimbenike prilikom istraživanja ubojstva, nastojalo se pronaći povezanost između ubojstva i ekonomske deprivacije koja je poznata kao apsolutna i relativna. Apsolutna ekonomska deprivacija podrazumijeva nedostatak ekonomskih sredstava što osobi uvelike otežava zadovoljavanje osnovnih potreba. Apsolutna deprivacija dovodi osobu pod utjecaj stresa, frustracije i napetosti što posljedično dovodi do počinjenja ubojstva. Relativna ekonomska deprivacija odnosi se na nejednak pristup dobrima između više i niže klase. Percepcija spomenute deprivacije će biti ključna u donošenju odluka oko uključivanja u nasilje (Brookman, 2005). U kontekstu strukturalnih teorija, važno mjesto zauzima Mertonova teorija napetosti. Temelji se na relativnoj deprivaciji te je Merton (1968) smatrao kako sama deprivacija ne dovodi do kriminalnog ponašanja, već način na koji se pojedinac nosi s deprivacijom, odnosno kako ju doživljava. U skladu s tim, spominje se osjećaj frustracije koji osobu može dovesti do nasilnog ponašanja. Smatra se da do frustracije dolazi uslijed djelovanja objektivnih faktora (nedostatak hrane), smetnji socijalne prirode, osobine same ličnosti (Dollard, 1939). Uslijed frustracije pojedinci se različito ponašaju pa kod nekih dolazi do ljutnje, bijesa i agresije, a drugi nastoje različitim načinima zadovoljiti motive koji će ih dovesti do cilja. Iz navedenog proizlazi teorija frustracije koja je iznimno značajna u pružanju objašnjenja kriminalnog ponašanja i počinjenja ubojstva (Brookman, 2005). Kulturalni pristup usmjerava se na vrijednosti i norme određene kulture u nastojanju objašnjavanja kriminaliteta. Oba su pristupa kritizirana zbog pretjeranog predviđanja onog što bi se moglo dogoditi. Mnogo

je ljudi obuhvaćeno strukturalnim čimbenicima, ali ne sudjeluju svi u nasilničkom kriminalitetu i počinjenju ubojstva (Brookman, 2005).

Interakcijske teorije još se više odmiču od determinizma. Veliku ulogu u objašnjavanju ubojstva zauzima povezanost žrtve i počinitelja s obzirom na to kako je u podlozi velikog broja ubojstva poznanstvo između počinitelja i žrtve. Interakcionistički pristup naglašava značaj mikro-okruženja u objašnjavanju ubojstva. Podrazumijeva određeni socijalni kontekst koji uključuje fizička i socijalna obilježja uz počinitelja i žrtvu (Miethe i Meier, 1977, prema Brookman, 2005). Kako bi se objasnilo činjenje ubojstva, u obzir se uzimaju čimbenici okoline jer ubojstvo nije slučajno pozicionirano u mjestu i vremenu. Na tu pojavu utječe određeno vrijeme kao i određena mjesta poput klubova i ulica. Govoreći o ubojstvima, alkohol i droge također imaju značajnu ulogu u procesu donošenja odluka o kriminalnom ponašanju, osobito o uključivanju u nasilje i počinjenju ubojstva. Zbog toga je iznimno važno uzeti u obzir povezanost između specifične situacije i korištenja sredstava ovisnosti. Dostupnost oružja je još jedan faktor koji se sve češće veže uz objašnjavanje nasilja i uzroka koji dovode do počinjenja ubojstva. Prema tome, interakcijske teorije u svoju perspektivu objašnjavanja nasilja pa tako i ubojstva uključuju počinitelja i žrtvu, ali i situacijske čimbenike, odnosno okolinu (Brookman, 2005).

4. Fenomenologija ubojstva

Kako je već navedeno, teoretski okviri objašnjenja kriminalnog ponašanja, odnosno ubojstva, iznimno su važni kako bi mogli prepoznati i razumjeti načine na koje se ubojstvo manifestira. Fenomenologija ubojstva odnosi se na pojavne oblike ovog kažnjivog ponašanja koji će biti detaljnije opisani i obrađeni kroz ovaj rad. Naglasak će biti na analizi obiteljskih ubojstava, ubojstava među intimnim partnerima, višestrukim (serijskim) ubojstvima te masovnim ubojstvima. Iako ovi oblici ubojstava nisu klasificirani u Kaznenom zakonu, vrlo je važno poznavati obilježja pojedinog modaliteta ubojstva te njihovih počinitelja što nam omogućuje pružanje sveobuhvatnog pregleda obilježja počinitelja kaznenih djela ubojstava. Dobivena saznanja doprinijet će boljem razumijevanju ove problematike te efikasnijem djelovanju u području prevencije i kaznenopravne politike.

4.1. Obiteljska ubojstva

Polazeći od samog definiranja pojma obitelji, obitelj označava zajednicu u kojoj pojedinac odrasta oblikujući svoju ličnost i ponašanje od najranijih početaka. Giddens (2007) definira obitelj kao zajednicu pojedinaca povezanih srodničkim vezama, u kojoj odrasli članovi preuzimaju odgovornost za skrb i brigu o djeci. Iako bi u teoriji obitelj trebala predstavljati najsigurnije okruženje za odrastanje u kojem se članovi međusobno podupiru, vole i podržavaju, u nerijetkim slučajevima obitelj postaje mjesto u kojem članovi dožive svoje prvo iskustvo viktimizacije (Nađ, 2001). Može se pretpostaviti kako je obiteljskim ubojstvima prethodilo nasilno ponašanje i agresija u obitelji što su i karakteristike počinjenja svih vrsta ubojstava. U ovom kontekstu nam je važno interpersonalno nasilje koje se dijeli na obiteljsko nasilje i nasilje u zajednici, koje se odnosi na nasilje između ljudi koji nisu razvili nikakav odnos bez obzira na njihovo eventualno poznanstvo (WHO, 2002). Prema Pavličeku i suradnicima (2012), obiteljska ubojstva obuhvaćaju ubojstva i pokušaje ubojstva rodbine u ravnoj liniji do trećeg koljena, rodbine u pobočnoj liniji do trećeg koljena, kao i intimnih partnera. Razlikujemo i vrstu odnosa unutar obitelji pa tako govorimo o ubojstvima u horizontalnoj liniji koja se odnose na supružnička ubojstva i ubojstva između braće i sestara te ubojstvima u vertikalnoj liniji koja se vežu uz ubojstva roditelja i ubojstva djeteta (Kovčo Vukadin i Vukosav, 2007). Brojna istraživanja i potvrđuju kako su obiteljska ubojstva vrlo često posljedica nasilja u obitelji te ona predstavljaju kraj kontinuuma obiteljskog nasilja

(Browne, 1987, prema Jasinski i Taylor, 2011). Obiteljska ubojstva smatraju se ekspresivnima jer je cilj počinjenja tog delikta nanošenje povrede drugoj osobi radi emocionalnog zadovoljstva, a takva vrsta delikta vrlo je često povezana s emocionalnim odnosom počinitelja i žrtve (Conklin, 1992, prema Balić i sur., 2001). Provedena su brojna istraživanja u svijetu s ciljem utvrđivanja karakteristika ovog kaznenog djela, a jedno je takvo istraživanje proveo Erwing (1997, prema Balić i sur., 2001) u SAD-u te navodi kako je gotovo polovica žrtava u nekom odnosu s počiniteljem, a najčešće se radi o supružničkom odnosu.

Prema UN Uredu za droge i kriminal (UNODC, 2023), interpersonalno ubojstvo karakterizira namjerno ubijanje druge osobe što je primarno motivirano željom da se riješi osobni sukob ili kazni žrtva. To ga razlikuje od drugih oblika ubojstva gdje je ubojstvo sporedno i služi nekom širem cilju, poput pljačke, terorizma ili političkog nasilja, gdje smrt žrtve ima sekundarnu svrhu. Veze između počinitelja i žrtve važno je poznavati kako bismo mogli razlikovati vrste interpersonalnog ubojstva, odnosno razlučiti radi li se o ubojstvima unutar ili izvan obitelji. Iako rezultati istraživanja pokazuju kako su 81% muškaraca i 19% žena žrtve svih vrsta ubojstava, statistika je malo drugačija kada se govori o obiteljskim ubojstvima i ubojstvima intimnih partnera. Podaci pokazuju kako je u ovom slučaju 11% muškaraca i 56% žena postalo žrtvama ubojstva od strane intimnog partnera ili drugog člana obitelji što bi značilo kako za žene i djevojke njihov vlastiti dom predstavlja najopasnije mjesto (UNODC, 2023). Općenito govoreći, zemlje koje bilježe više stope ubojstva žena od strane intimnog partnera također bilježe i više stope ubojstva počinjenog od strane člana obitelji. Postoji bolji pristup podacima koji obuhvaćaju žene žrtve ubojstva počinjenog od strane obitelji što se može objasniti većom pažnjom od strane Vlade koja je uslijedila s upoznavanjem problematike femicida. Govoreći o trendovima, uočava se relativna stabilnost u godišnjim ubojstvima na razini regija. Između 2010. i 2021. godine, Europa je zabilježila pad od 21% u broju ubijenih žena od strane intimnog partnera ili člana obitelji, dok je u Americi zabilježen porast slučajeva ubojstva žena od 6% u istom periodu (UNODC, 2023).

Što se tiče ubojstava muškaraca od strane intimnog partnera ili člana obitelji, Europa i Sjeverna Amerika su trenutno jedine regije koje pružaju podatke prema kojima se može zaključivati o trendovima ovog fenomena. U Sjevernoj i Južnoj Americi te Europi, godišnji broj ubijenih muškaraca i mladića od strane intimnog partnera ili člana obitelji relativno je stabilan kroz godine. U periodu od 2010. do 2021. godine, radi se o brojcima od oko 200 ubojstava muškaraca godišnje u svakoj regiji. Zaključno, stope ubojstva žena od strane člana obitelji gotovo su u svim regijama više od stopa ubojstva muškaraca. Istočna Europa jedina je regija u kojoj je

zabilježeni veći broj ubijenih muškaraca od strane člana obitelji nego što je to slučaj s ubojstvom žena (UNDOC, 2023).

Obiteljska ubojstva predmet su istraživanja i u Republici Hrvatskoj pa su tako Pavliček i suradnici (2012) proveli istraživanje o pokušajima ubojstva i ubojstvima u obitelji počinjenih u razdoblju od 2006. do 2010. godine na uzorku od 235 policijskih spisa sa sudskim presudama. Rezultati su pokazali kako su u više od 3/4 slučajeva počinitelji obiteljskog ubojstva bili muškarci. Uzimajući u obzir međusobne odnose između žrtve i počinitelja, ubojstva su u 42,4% slučajeva počinjena na štetu osoba s kojima su počinitelji u nekoj vrsti rodbinske veze, a u 49,6% slučajeva počinjeno ih je na štetu intimnih partnera. Kad je riječ o obiteljskim ubojstvima, žene najčešće čine ubojstva na štetu svojih intimnih partnera što nam potvrđuje postotak od 72,3%, a kod muškaraca je taj postotak niži te iznosi 45% (Pavliček i sur., 2012).

Pavliček i suradnici (2012) ponudili su i pregled nekih rodnih karakteristika počinitelja obiteljskih ubojstava počinjenih u vremenu od 2006. do 2010. godine. Prema tome, navedene karakteristike možemo smatrati rizičnim čimbenicima koji dovode do pojave nasilja u obitelji, a kulminiraju ubojstvom. Prema rezultatima, počinitelji oba roda u najvećoj mjeri dolaze iz ruralnih područja koji su srednje do starije životne dobi te imaju nizak do srednji obrazovni status. Što se tiče obiteljskih prilika, u promatranom uzorku je većina onih koji su bili u braku ili izvanbračnoj zajednici počinila ubojstvo na štetu svojih intimnih partnera, a neoženjeni muškarci češće čine ubojstvo na štetu svojih srodnika. Znatno utjecaj u počinjenju ubojstva ostvaruje i utjecaj alkohola u vrijeme počinjenja tog kaznenog djela, a prethodno konzumiranje alkohola te prisutnost određenih duševnih bolesti i poremećaja zabilježeno je kod više od trećine počinitelja oba roda (Pavliček i sur., 2012).

Prema istraživanju koje je proveo na uzorku od 214 muških i ženskih počinitelja, Nađ (2001) je ponudio profil počinitelja obiteljskih ubojstava u Republici Hrvatskoj. Autor zaključuje kako se najčešće radi o muškarcu u dobi od 41-50 godina, slabe opće educiranosti kojem su inteligencija, ekstraverzija, dominantnost na prosječnoj razini. Agresivnost i samokritičnost su iznadprosječne, a govoreći o konzumaciji alkohola, počinitelj ne pije ili pije prekomjerno.

S obzirom na obilježja izvršenja tog kaznenog djela, najčešće se radi o običnom ubojstvu koje je dovršeno, počinitelj djelo izvršava sam određenim hladnim oružjem te je u vrijeme počinjenja djela pod utjecajem alkohola. Djelo je najčešće počinjeno u stanu počinitelja pri čemu žrtva prethodno nije posebno zlostavljana ili ponižavana, a kod počinitelja je izazvana emocionalna reakcija koja ga je navela na počinjenje ubojstva. Žrtva je najčešće osoba muškog spola u dobi između 51 i 60 godina. Počinitelj i žrtva u većini slučajeva žive zajedno iz čega proizlazi i motiv ubojstva kao što su bračne razmirice. Kod počinitelja se često utvrđuje smanjena ubojivost

tempore criminis, a za počinjeno kazneno djelo slijedi kazna u trajanju od 5 do 10 godina s rijetkim slučajevima izricanja sigurnosnih mjera (Nađ, 2001).

4.1.1. Ubojstva intimnih partnera

Kako bismo mogli govoriti o ubojstvima na štetu intimnih partnera, osobe između kojih se dogodi takvo ubojstvo moraju biti u nekom obliku intimne veze što se može odnositi na bračnu vezu, kohabitaciju, izvanbračnu vezu ili razvod (Ni He i Swatt, 2006). Iako u ukupnom broju počinjenih ubojstava muškarci zauzimaju veći postotak od žena, u slučajevima ubojstva intimnih partnera žene preuzimaju vodstvo. U ovoj kategoriji kaznenog djela žene su zastupljenije u odnosu na sva druga kaznena djela što potvrđuje jedinstvena obilježja ove vrste ubojstva. Bankston i Gauthier (2004, prema Ni He i Swatt, 2006) tvrde kako je ovu vrstu ubojstva potrebno detaljnije istražiti kako bi se utvrdili čimbenici koji dovode do počinjenja ovog kaznenog djela, a time bi se objasnio i veliki udio žena počiniteljica u kontekstu ubojstva intimnih partnera.

U pozadini ubojstva na štetu intimnih partnera je intimno nasilje koje pojedini autori promatraju kroz cijeli spektar ponašanja što obuhvaća proganjanje i međupartnerske svađe, a naposljetku eskalira i dovodi do silovanja i ubojstva kao najtežih oblika kriminalnog ponašanja (Dundović, 2008). Mnogi su autori nastojali ponuditi teorije kojima bi objasnili nasilje i ubojstvo među intimnim partnerima. Primjerice, prema White i Chen (2002), značajnu ulogu ostvaruju negativne emocije kao što su neprijateljstvo i depresija koje utječu na činjenje intimnog nasilja između muškaraca i žena. Također, navode kako je nasilje nad ženama povezano s tradicionalnom ulogom ženskog spola u „muškoj ideologiji“ (Dundović, 2008). Wolfgang (1958; prema Ni He i Swatt, 2006) je u svojoj studiji u Philadelphiji o ubojstvima na razini samog događaja uveo pojam koji se odnosi na počinitelja izazvanog od strane žrtve. Tvrdi kako interakcija između počinitelja i žrtve može ostvariti značajan utjecaj na donošenje odluke o počinjenju ubojstva. Također je otkrio kako ima značajno više muškaraca koji postanu žrtve nego žena. Žene koje ubiju svoje intimne partnere to su učinile jer su prethodno bile izazvane različitim nasilničkim ponašanjima žrtve što se može odnositi na oblike verbalnog, fizičkog i seksualnog nasilja. Mann (1998, prema Ni He i Swatt, 2006) je svojim istraživanjem ukupnog broja ubojstava počinjenih od strane žena na štetu svojih partnera, utvrdio kako je njih 83,7% bilo izazvano od strane žrtve čime je potkrijepio Wolfgangovo stajalište. Rezultati studija brojnih drugih autora potvrđuju prijašnje postavke te se može utvrditi kako je ženama

počiniteljicama ubojstva na štetu intimnih partnera prethodilo zlostavljanje ili neki oblik zlostavljanja u situaciji prije kobne eskalacije (Ni He i Swatt, 2006).

Možemo reći kako značajnu razliku između ubojstva na štetu intimnih partnera koja počine žene i onih koje počine muškarci predstavlja situacija u kojoj žene doživljavaju vrhunac svoje ljutnje prema nasilnom partneru što rezultira agresivnijim ponašanjem nego prije. Te situacije predstavljaju okidač i vrlo često dovode do počinjenja ubojstva od strane žena prema svojim intimnim partnerima (Ni He i Swatt, 2006). Iz toga proizlaze i glavni motivi intimnih ubojstava od strane žena koji se odnose na samoobranu, ljutnju, ljubomoru, mentalne poremećaje, sindrom zlostavljane žene te zlouporabu sredstava ovisnosti (Flowers 1995, prema Titterington i Vollum, 2001).

Govoreći o sredstvima ovisnosti i njihovom odnosu s počinjenjem ubojstva na štetu intimnih partnera, Dundović (2008) u svom radu ističe ulogu alkohola koji se vrlo često dovodi u vezu s kriminalitetom, osobito s nasilnim deliktima. Prema Holtzworth-Munroe i suradnicima (1999, prema Dundović, 2008) te Black i suradnicima (1999, prema Dundović, 2008), alkohol je jedan od najkonzistentnijih čimbenika koji se odnosi na nasilje u intimnim odnosima. Konzumacija alkohola ima direktan utjecaj na kognitivne i fizičke funkcije, rezultira smanjenom samokontrolom, a pojedincu ostavlja siromašan repertoar nenasilnih načina rješavanja sukoba u partnerskim odnosima (Room i sur., 2005, prema Dundović, 2008). Veliki je stupanj slaganja s mišljenjem kako uporaba alkohola izaziva agresiju koja potiče nasilničko ponašanje poslije samog pijenja, a konzumacija alkohola služi kao opravdanje za nasilničko ponašanje (Field i sur., 2004, prema Dundović, 2008). Dundović (2008) je proveo istraživanje na uzroku od 69 muških i 79 ženskih osoba koje su se nalazile na izdržavanju kazne zatvora u Kaznionicama u Lepoglavi i Požegi zbog počinjenja kaznenog djela ubojstva na štetu intimnih partnera u razdoblju od 1980. do 2004. godine. Želio je utvrditi postojanje razlika između počinitelja ubojstva na štetu intimnih partnera s obzirom na konzumaciju alkohola. Prema dobivenim rezultatima, muški počinitelji su češće ovisni o alkoholu. Ovisne osobe i oni koji prekomjerno konzumiraju alkohol, češće čine ovo kazneno djelo u alkoholiziranom stanju, ne priznaju djelo te su nekritični prema sebi i počinjenom djelu. Autor zaključuje kako konzumacija alkohola ima značajnu ulogu u počinjenju ubojstva na štetu intimnog partnera, a naglašava i važnost prevencije i tretmana alkoholizma u prevenciji ovog pojavnog oblika ubojstva (Dundović, 2008). Prema tome, alkoholizam je u kontekstu općeg kriminaliteta vrlo često prevalentni, a uvijek i relevantni faktor (Hudolin 1989; prema Dundović, 2008).

U Hrvatskoj je proveden vrlo mali broj istraživanja koji se bave ubojstvima na štetu intimnih partnera, a jedno od najznačajnijih i najopsežnijih u ovom kontekstu provela je Kovčo (1996,

prema Balić i sur., 2001) na uzorku od 102 osobe koje su izdržavale kaznu zatvora zbog ubojstva počinjenih na štetu svojih intimnih partnera u periodu od 1974. do 1994. godine. Prema rezultatima dobivenim ovim istraživanjem, statistika pokazuje kako na uzorku od 102 osobe koje su se nalazile na izdržavanju kazne zatvora zbog navedenog kaznenog djela, 53,9% počinitelja ubojstva su bile žene. Dobivene rezultate autorica je nastojala pojasniti saznanjima dobivenim američkim istraživanjima koja tvrde kako se visoki postotak žena u ubojstvima intimnog partnera pojavljuje u slučajevima izostanka sustava socijalne zaštite žena u situacijama njihove neprestane ugroženosti od strane intimnog partnera. Govoreći o motivima za počinjenje ovakve vrste ubojstva, u Hrvatskoj se oni najvećim dijelom odnose na bračne razmirice (56,9%) i ljubomoru (18,6%) (Balić i sur., 2001).

Nađ (2001) na temelju svojeg istraživanja zaključuje kako je počinitelj ubojstva na štetu intimnih partnera najčešće ženskog spola u dobi od 41 do 50 godina. Osoba je prosječne inteligencije, ekstraverzije i dominantnosti, ispodprosječne emocionalne stabilnosti te iznadprosječne agresivnosti i samokritičnosti. Osim toga, vrlo je često da počiniteljica ima poremećaj crta ličnosti i neurotski poremećaj te nije sklona konzumaciji alkohola ili ga konzumira u malim količinama. Govoreći o obilježjima djela, najčešće se radi o običnom ubojstvu koje počinitelj počinu sam hladnim oružjem te je bio alkoholiziran tempore criminis. Žrtva prethodno nije bila posebno zlostavljana ili ponižavana, a određenim postupcima kod počinitelja je izazvala snažnu emocionalnu reakciju koja ga je navela na počinjenje kaznenog djela. Žrtva je u većini slučajeva muška osoba u dobi od 51 do 60 godina koji je tempore criminis u pijanom stanju. Počinitelj je u trenutku počinjenja djela smanjeno ubrojiv, a najčešće se za takvu vrstu kaznenog djela izriče kazna zatvora od 5 do 10 godina (Nađ, 2001).

4.1.2. Slučajevi obiteljskog ubojstva i ubojstva intimnih partnera u Republici Hrvatskoj

U posljednjih nekoliko godina, Hrvatsku su javnost potresli brojni slučajevi obiteljskog ubojstva te ubojstva na štetu intimnih partnera. Jedan od najpotresnijih odnosi se na ubojstvo koje je počinila Smiljana Srnc na štetu svoje sestre. Dana 16. veljače 2019. godine stigla je dojava o pronađenom tijelu u zamrzivaču obiteljske kuće u Međimurju. Počiniteljica je 19 godina prikrivala njezinu smrt govoreći kako se žrtva nalazi u Francuskoj. Prema navodima, počiniteljica je tijekom suđenja negirala svoje postupke te je bila nekritična prema sebi i djelu koje je počinila (Ključarić, 2023). Izrečena joj je kazna od 15 godina zatvora što se odmiče od uobičajene prakse izricanja kazne zatvora od 5 do 10 godina za počinjenje obiteljskih ubojstava čime se potvrđuje težina i ozbiljnost počinjenog kaznenog djela. Profili počinitelja i žrtve

navedenog slučaja odstupaju od onih koje je ponudio Nađ (2001) na temelju svojeg istraživanja. Ovaj je slučaj specifičan jer se radi o ženskoj počiniteljici i ženskoj žrtvi, što se razlikuje od uobičajenih slučajeva u kojem su počinitelj ili žrtva muškog spola. Vještačenjem je utvrđena smanjena ubrojivost i poremećaj ličnosti u trenutku počinjenja djela, što je uzeto u obzir prilikom određivanja duljine izrečene kazne. Druge okolnosti počinjenja ovog kaznenog djela nisu poznate (Ključarić, 2023).

Govoreći o ubojstvima na štetu intimnih partnera, Hrvatsku su posljednjih godine preplavile vijesti o ubojstvima žena od strane njihovih muških partnera. Jedno se takvo ubojstvo dogodilo u drugoj polovici 2024. godine u novozaagrebačkom Sopotu. Osobu ženskog spola u dobi od 60 godina usmratio je iz pištolja njezin partner u dobi od 71 godine koji je potom počinio samoubojstvo. Prema dostupnim podacima, riječ je o muškarcu s kojim je žrtva kratki period bila u ljubavnoj vezi, no taj se odnos brzo pretvorio u maltretiranje i prijetnje smrću. Počinitelj je pištolj kojim je usmratio žrtvu, a potom i sebe, posjedovao ilegalno (Karakas Jakubin i Dešković, 2024). Broj ubijenih žena naglo je porastao posljednjih godina, a upravo su takvi događaji rezultirali uvođenjem pojma femicida u Kazneni zakon u svrhu zaštite žena od nasilja, a potom i ubojstva.

4.2. Serijska ubojstva

Serijska ubojstva pobuđuju poseban interes i zabrinutost javnosti, ali o njima postoji vrlo mali broj vjerodostojnih etioloških istraživanja. Postoje nesuglasice između autora kako bi trebala glasiti definicija serijskog ubojstva, no većina se njih slaže da bi ubojica trebao usmrtniti najmanje dvije žrtve u vremenski nepovezanim incidentima kako bi se mogao nazvati serijskim ubojicom (Jandrić i Natour, 2006). Jednu od općeprihvaćenih definicija serijskog ubojstva osmislio je Egger (1984, prema Jandrić i Natour, 2006) koji smatra da se o serijskom ubojstvu radi kada su zabilježena minimalno dva ubojstva od strane jedne ili više osoba. Pritom se žrtva i napadač prethodno nisu poznavali, a ubojstva se događaju vremenski neovisno jedno o drugome i vrlo često na različitim mjestima. U samom početku obrade ovakve vrste ubojstva, potrebno je objasniti razliku između serijskog i masovnog ubojstva. Serijski ubojica počinu ubojstvo dviju ili više osoba u određenom vremenskom razmaku. U tom razmaku postoji tzv. vrijeme hlađenja ili *cooling off period*. Kod masovnog ubojstva, počinitelj ubija više ljudi odjednom ili u kraćem vremenskom razdoblju (Holmes i Holmes, 1996; prema Jandrić i Natour, 2006). Suvremene studije serijskih ubojstava oslanjaju se na podatke koji su prikupljeni na temelju sekundarnih izvora kao što su novinski članci, prijepisi suđenja i kriminalnih dosjea

(Levin i Fox, 2002; prema Jandrić i Natour, 2006). Takve studije rezultiraju velikim metodološkim nedostacima i pogreškama koje se ne mogu smatrati reprezentativnima za neameričke populacije, no rezultati se često generaliziraju (Jandrić i Natour, 2006).

Jandrić i Natour (2006) su kroz svoj rad nastojale dati uvid u etiološke modele koji mogu objasniti čimbenike i obilježja koji dovode do počinjenja serijskog ubojstva pa će neki od njih biti detaljnije obrađeni u nastavku ovog rada.

Razlikujemo biološko, razvojno i psihološko, psihijatrijsko i socio-kulturalno objašnjenje počinjenja serijskog ubojstva tako da će se u nastavku pružiti njihov kratki pregled. Biološke teorije ustraju u povezivanju fizičkog izgleda i kriminaliteta, no Ressler i suradnici (1988, prema Jandrić i Natour, 2006) nisu utvrdili neke značajne abnormalne karakteristike u fizičkom izgledu kod serijskih ubojica. Neki autori naglašavaju važnost neuroloških čimbenika u objašnjenju agresivnosti i počinjenja ubojstava kod serijskih ubojica. Pomoću računalne tomografije, elektroencefalograma i neuropsihijatrijskih testiranja, pronađene su traume i nepravilnosti mozga počinitelja serijskih ubojstava. Prema Stafford-Clark i Taylor (1949, prema Jandrić i Natour, 2006), EEG onih koji su optuženi za ubojstvo je naročito nepravilnog oblika s određenim specifičnostima. Nepravilnosti pronađene kod talamusa mogu se smatrati odgovornima za nemogućnost suosjećanja serijskog ubojice s njegovim žrtvama što može objasniti činjenje teških zločina na štetu žrtava (Sears, 1991, prema Jandrić i Natour, 2006).

Prema razvojnom i psihološkom objašnjenju serijskog ubojstva, *freudovski koncepti neriješenih seksualnih konflikata, infantilnosti i pretjerane majčinske brige za dijete* imaju važnu ulogu u objašnjenju serijskog ubojstva (Lowenstein 1989, prema Jandrić i Natour, 2006). Prema tome, postavke psihodinamske teorije su i u ovom kontekstu važne za pružanje objašnjenja ovog kriminalnog ponašanja. Gallagher (1987) također potvrđuje kako nasilno ponašanje proizlazi iz konflikata ida i superega koji konce vuku iz djetinjstva zbog neriješenih sukoba. Levin i Fox (2002) ponudili su vrlo zanimljiv *kompleks inferiornosti* serijskog ubojice. Time što ubija, serijski ubojica može se osjećati da čini nešto važno pa na taj način prevladava osjećaje inferiornosti i nesposobnosti. Slučajevi u kojima ubojica uzima trofeje od svojih žrtva ili snimi njihovo ubojstvo, podsjetnik su na njegovo djelo i njegove sposobnosti (Jandrić i Natour, 2006). Prema istraživanjima u području psihijatrije, rezultati pokazuju kako se zapravo samo 20% serijskih ubojica (Myers i sur., 1993) smatra psihijatrijskim pacijentima, no i dalje se veliki teret nalazi na leđima psihijatrije u objašnjavanju serijskog ubojstva. Taj teret jednim dijelom proizlazi iz vjerovanja kako samo osobe koje su *lude* mogu biti u stanju počiniti takve strašne i monstruoze zločine (Jandrić i Natour, 2006).

Serijska ubojstva u ovom su polju objašnjena kroz modele bolesti, stoga vrlo važnu poziciju u ovom kontekstu zauzimaju određeni poremećaji kao što je antisocijalni poremećaj ličnosti koji rezultira neobično agresivnim ponašanjem, stoga se on povezuje s karakteristikama serijskih ubojica. Osobe s takvim poremećajem pokazuju nedostatak kajanja, površne emocije, grandiozan osjećaj vlastite vrijednosti, a sam je poremećaj u velikoj mjeri povezan s činjenjem nasilnih djela (Serin, 1991; Blažeković, 2002, prema Jandrić i Natour, 2006).

Socio-kulturalnim teorijama nije se posvećivalo previše pažnje tijekom godina jer je bilo teško povjerovati kako bi okruženje počinitelja moglo ostvariti veliki utjecaj na počinjenje serijskog ubojstva. Neke sociološke teorije ipak mogu pružiti bolji uvid u razumijevanje serijskog ubojstva, a jedna od njih je i teorija koja neadekvatnu socijalizaciju smatra jednim od etioloških čimbenika serijskog ubojstva. Neadekvatna socijalizacija već je spominjana u radu kao razlog neposjedovanja adekvatnih vještina rješavanja sukoba zbog čega osoba pribjegava agresiji kao načinu rješavanja problema. Douglas (1980, prema Jandrić i Natour, 2006) takvo ponašanje smatra rezultatom zlostavljanja i zanemarivanja djeteta u ranim godinama života zbog čega nije moglo razviti i upotrebljavati sisteme učenja po modelu. Nadalje, u ovom kontekstu spominje se i glorifikacija portreta serijskih ubojica od strane medija i javnosti. Mediji su ponekad glorificirali serijske ubojice prikazujući ih lažnim herojima tako što su se bazirali na interpretiranju njihovih pozitivnih karakteristika te portretiranju njihovih kaznenih djela na grandiozan način. Pridajući serijskom ubojici određeni nadimak, on će zauzeti svoje mjesto u redu onih ubojica koji su postali poznati ljudima diljem svijeta kao što su *Son of Sam*, *Green River Killer* i drugi. Upravo ga takva vrsta glorifikacije može potaknuti na daljnje počinjenje sličnih djela čime bi zadovoljio očekivanja javnosti (Levin i Fox, 2002, prema Jandrić i Natour, 2006).

4.2.1. Slučajevi serijskog ubojstva u Republici Hrvatskoj

Za najupečatljiviji slučaj serijskog ubojstva koji je potresao hrvatsku javnost zaslužan je Srđan Mlađan. On se nalazio na izdržavanju kazne maloljetničkog zatvora u trajanju od deset godina zbog počinjenog dvostrukog ubojstva. U vrijeme počinjenja tog zločina, počinitelj je bio maloljetan zbog čega je i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od deset godina što je i maksimalno trajanje kazne maloljetničkog zatvora. U veljači 2002. godine, počinitelj je nakon bijega iz kaznenog zavoda ubio policajca, oteo jednu obitelj te je izvršio razbojnički napad na poslovnicu Sisačke banke. U vrijeme počinjenja ovih kaznenih djela, počinitelj je bio mlađi punoljetnik zbog čega je mogao biti osuđen na maksimalnih dvanaest godina zatvora. Izrečena kazna je u

javnosti, pa i onoj stručnoj, izazvala sumnju u učinkovitost kaznenog pravosuđa kad su u pitanju maloljetni počinitelji kaznenih djela što je rezultiralo zahtjevima za pooštrenjem kaznenopravne prisile. Takav je zločin osvijestio hrvatsku javnost o postojanju serijskih ubojica povratnika sa psihopatskom strukturom koji ubijaju bez osjećaja grižnje savjesti, što je upućivalo na potrebu za osiguravanjem određenih mehanizama kaznenopravne zaštite (Derenčinović i Getoš, 2008).

4.3. Masovna ubojstva

Kako je već navedeno, razlika između serijskih i masovnih ubojstava je u vremenu koje protekne između počinjenja ubojstva. Prema tome, kod masovnih ubojstava počinitelj odjednom usmrti veći broj osoba, dok kod serijskih ubojstava postoji vremenski razmak do počinjenja sljedećeg ubojstva (Derenčinović i Getoš, 2008). Žrtve počinitelja masovnih ubojstava su najčešće njihovi poznanici kao što su susjedi, kolege s radnog mjesta, ali i članovi vlastite obitelji. U većem broju slučajeva, masovni si ubojice naposljetku sami oduzmu život ili budu ubijeni od strane policije. Razlozi za počinjenje masovnih ubojstava su različiti, no vjeruje se kako ipak neki počinitelji masovnih ubojstava imaju zajednička prošla iskustva što se može odnositi na traumatične ili katastrofalne događaje koji rezultiraju pojavom osjećaja bijesa i očaja kod počinitelja. Prema dostupnim podacima Ministarstva pravosuđa SAD-a, najčešći tipovi počinitelja masovnih ubojstava su oni koji su opsjednuti uporabom oružja za ubijanje žrtava, poznatiji kao pseudo-komandosi. Počinitelji ovog oblika ubojstva mogu biti i učenici koji su motivirani za počinjenjem ubojstva od strane karizmatičnog vođe, zatim vjerski/ideološki ubojice, a ubojstva mogu biti počinjena i od strane običnog nezadovoljnog građanina ili nezadovoljnog zaposlenika. Počinitelji masovnih ubojstava dijele neke zajedničke karakteristike, a najčešće se radi o muškom počinitelju pripadniku srednje klase koji odrasta u ruralnim područjima s naročitim zanimanjem za oružje i računalne igre (Vaughan, 2024).

Masovna ubojstva događala su se kroz povijest pod brojnim različitim okolnostima. Tijekom Drugog svjetskog rata, počinjen je velik broj masovnih ubojstava što se ponajviše odnosi na istrebljenje Židova i drugih tijekom holokausta. Tijekom 21. stoljeća, najveći broj masovnih ubojstava zabilježen je u Sjedinjenim Američkim Državama, a na učestalost takvih događaja svakako može utjecati pravo legalnog posjedovanja oružja svakog građanina navedene države. Jedan od prvih masovnih ubojica na tom području bio je ratni veteran Howard Unruh koji je 1949. godine usmrtio trinaest ljudi te ranio još tri osobe tijekom pucnjave u svom susjedstvu koja je kasnije postala poznata pod nazivom „Hod smrti“. Uhićen je od strane policije koja ga

je suzavcem uspješno istjerala iz stana (Vaughan, 2024). Dana 12. lipnja 2016. godine u Sjedinjenim Američkim Državama dogodila se najsmrtonosnija masovna pucnjava u povijesti te države do tada. Počinitelj Omar Mateen je s vrata kluba Pulse na Floridi, popularnim među pripadnicima LGBTQ+ zajednice, počeo pucati u masu što je rezultiralo s 49 smrtno stradalih žrtava te s više od 50 ranjenih osoba. Počinitelj je naposljetku ubijen od strane policije (Vaughan, 2024).

4.3.1. Slučajevi masovnog ubojstva u Republici Hrvatskoj

Iako su slučajevi masovnog ubojstva rjeđi u zemljama Europe za razliku od američkog kontinenta, ipak i Republika Hrvatska bilježi takve događaje kroz svoju povijest. Hrvatskoj je javnosti 1998. godina ostala urezana u pamćenje zbog dva slučaja masovnih ubojstava. Početkom te godine počinitelj je upao u bistro „Trenk“ kraj Slavenskog Broda te je iz kalašnjikova počeo pucati među ljude. Na taj su način tragično izgubljeni životi sedmorice muškaraca, a neki od njih su bili i ratni veterani. Krajem te iste godine, ponovo je počinjeno masovno ubojstvo tijekom kojeg je izgubljeno pet ljudskih života, a taj je zločin zapamćen kao 21. slučaj masovnog ubojstva u Hrvatskoj od 1993. godine. Strašan događaj koji je ostavio trag u novijoj povijesti Hrvatske odnosi se na počinjenje masovnog ubojstva 2008. godine od strane umirovljenog generala Ivana Koradea. On je u svom pohodu usmrtio četiri osobe, a jednu je ranio. Za njim je uslijedila osmodnevna potraga policije, a završila je lociranjem vikendice u kojoj se počinitelj nalazio. Situacija je eskalirala kad je počinitelj otvorio vatru na policijske snage i tako lišio života jednoga policajca. Na kraju je i sebi presudio počinivši samoubojstvo (Derenčinović i Getoš, 2008).

Smatra se kako je posjedovanje različitih vrsta vatrenih oružja nakon rata jedan od značajnijih čimbenika rizika za počinjenje ubojstva. Ova se činjenica može potkrijepiti rezultatima istraživanja koji pokazuju da je u razdoblju od 1996. do 2000. godine u Republici Hrvatskoj počinjeno 557 ubojstava, od kojih je njih 299 počinjeno vatrenim oružjem. Statistički gledano, u više od 50% slučajeva bilo je upotrijebljeno vatreno oružje kao sredstvo počinjenja ubojstva. Veliki problem u ovom kontekstu u Republici Hrvatskoj predstavlja neregistrirano vatreno oružje koje građani neovlašteno posjeduju. Ozbiljnost ovog problema potvrđuju podaci koji govore da je od svih kaznenih djela počinjenih vatrenim oružjem u Republici Hrvatskoj, njih 90% je počinjeno ilegalnim oružjem. Ovakvi nalazi potvrđuju zaključke ranijih kriminoloških istraživanja kako je neovlašteno posjedovanje vatrenog oružja najčešće sredstvo kojim se počinjaju kaznena djela ubojstva. Upravo neregistrirano vatreno oružje stvara vrlo visoki stupanj rizika

od njegove uporabe, osobito u konfliktnim situacijama što predstavlja iznimno velik problem sigurnosti građana i imovine u širem smislu (Derenčinović i Getoš, 2008).

5. Stanje i kretanje kaznenih djela ubojstava i obilježja počinitelja

O povezanosti pojedinih obilježja počinitelja sa činjenjem kaznenih djela govore nam prve demografske i društvene statistike pod autorstvom A.M. Guerryja i A. Queteleta (Žaja, 1992). Oni su u svojim radovima pridali značenje elementima poput starosti, spola, obrazovanja, profesije i drugih čimbenika u kontekstu činjenja kaznenih djela te regionalnoj rasprostranjenosti kriminaliteta. Već su u tim ranijim počecima provedene analize ukazivale na značajnu povezanost nekih osobnih i sociodemografskih obilježja s kriminalitetom, pa i s nasilnim deliktima, u čemu uočavamo važnost bavljenja ovom tematikom i u aktualnim vremenima (Žaja, 1992). Razumijevanje etioloških i fenomenoloških okvira ubojstava ključno je za cjelovitu analizu složenih čimbenika koji dovode do počinjenja takvih kaznenih djela. Ti čimbenici mogu uključivati osobne karakteristike počinitelja, koje će biti predmet analize u ovom poglavlju. Na temelju podataka prikupljenih od Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije analizirat će se obilježja počinitelja osuđenih za kaznena djela ubojstva, teškog ubojstva, usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja u razdoblju od 2019. do 2023. godine. Uzorak obuhvaća 431 počinitelja osuđenih na izdržavanje kazne u kaznenim ustanovama diljem Republike Hrvatske. Najveći broj počinitelja, odnosno njih 304, osuđeno je za počinjenje kaznenog djela ubojstva prema čl. 110. Kaznenog zakona. Za počinjenje teškog ubojstva prema čl. 111. osuđeno je 114 počinitelja, a ukupno je dvanaest počinitelja osuđeno za počinjenje kaznenih djela usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja sukladno člancima 112. i 113. Kaznenog zakona. Obilježja osuđenih počinitelja bit će sistematizirana prema sociodemografskim (spol, dob, obrazovanje, bračni status, broj djece) i kriminološkim kategorijama (ranija osuđivanost, vrsta kazne, visina kazne, sigurnosne mjere), što će omogućiti dublje razumijevanje dinamike i specifičnosti ovih kaznenih djela.

Budući kako je tek početkom 2024. godine uveden novi članak pod nazivom „Teško ubojstvo ženske osobe“ u Kazneni zakon, ne možemo pratiti kretanje niti utvrditi sva obilježja osuđenih počinitelja za ovo kazneno djelo u navedenom razdoblju. Uprava kriminalističke policije, u suradnji s Policijskom akademijom, započela je 2016. godine desetogodišnje istraživanje svih policijskih postupanja u slučajevima ubojstava žena. U nastavku rada bit će prikazani dostupni rezultati ovog istraživanja, s naglaskom na statističke podatke o slučajevima ubojstava žena, kao i obilježja žena žrtava i počinitelja. Rezultati istraživanja pokazuju kako je u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine evidentirano 176 ubojstava od kojih je njih 77 počinjeno na štetu žena što obuhvaća postotak od 44% od ukupnog broja zabilježenih kaznenih

djela ubojstava i teških ubojstava u Republici Hrvatskoj, a kretanje broja žena žrtava ubojstva u tom periodu prikazano je u Tablici 1 (Ministarstvo unutarnjih poslova, u daljnjem tekstu MUP, 2023).

Tablica 1. Broj žena žrtava ubojstva u Republici Hrvatskoj (2016.-2020.)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno
Žene žrtve ubojstva	20 (25,97%)	18 (23,38%)	8 (10,39%)	12 (15,58%)	19 (24,68%)	77 (100%)

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

5.1. Sociodemografska obilježja počinitelja ubojstava

U ovom dijelu bit će analizirane sociodemografske karakteristike počinitelja ubojstava, pri čemu će se podaci kategorizirati prema spolu, dobi, državljanstvu, županiji prebivališta, bračnom statusu, broju djece te razini stručne spreme. Cilj ove analize jest pružiti sveobuhvatan uvid u demografski profil počinitelja kako bi se olakšalo razumijevanje njihovih ključnih karakteristika povezanih s činjenjem kaznenih djela ubojstava. Iznimno je bitno pružiti objašnjenje ovih karakteristika jer određeni ekonomski, društveni i demografski čimbenici mogu povećati rizik od kriminalnog ponašanja.

Tablica 2. Kategorizacija počinitelja s obzirom na spol i dob

Varijabla	Kategorija	Frekvencija	Postotak (%)
Spol	Muški	394	91,42
	Ženski	37	8,58
Dob - godine	Manje od 24	10	2,32
	25 – 34	98	22,74
	35 - 44	83	19,26
	45 - 54	86	19,95
	55 - 64	75	17,4
	65 i više	79	18,33

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Tablica 2. prikazuje obilježja počinitelja ubojstava prema spolu i dobi. Analiza pokazuje da većinu osuđenih za počinjenje kaznenih djela ubojstava čine osobe muškog spola, s udjelom od 91,42%. Što se tiče dobnih skupina, najveći broj počinitelja pripada dobnoj skupini od 25 do 34 godine, dok su sljedeće najzastupljenije kategorije počinitelji u dobi od 35 do 44 godine te od 45 do 54 godine. Iako su druge dobne skupine manje zastupljene, njihovi statistički udjeli nisu zanemarivi. Najmanji udio čine počinitelji mlađi od 24 godine, što ukazuje na relativno nisku prevalenciju počinjenja ovih kaznenih djela među mlađim osobama. Ovi podaci upućuju na zaključak da su ubojstva u većoj mjeri povezana s muškarcima u zrelim dobnim skupinama, dok su mlađe dobne kategorije rjeđe uključene u počinjenje takvih djela.

Tablica 3. Kategorizacija počinitelja prema državljanstvu

Državljanstvo	Frekvencija	Postotak (%)
Hrvatsko	416	96,52
Bosanskohercegovačko	3	0,7
Njemačko	3	0,7
Britansko	1	0,23
Moldavsko	1	0,23
Austrijsko	1	0,23
Tursko	1	0,23
Makedonsko	1	0,23
Talijansko	1	0,23
Poljsko	1	0,23
Pakistansko	1	0,23
Albansko	1	0,23

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Analizom državljanstava počinitelja ubojstava utvrđeno je da najveći udio, gotovo 97%, čine osobe s hrvatskim državljanstvom što je vidljivo u Tablici 3. Počinitelji s drugim državljanstvima zastupljeni su u znatno manjoj mjeri, pri čemu se među njima najviše ističu osobe s bosanskohercegovačkim i njemačkim državljanstvom. U strukturi počinitelja prevladavaju državljani zemalja srednjoeuropskog podneblja, što se može povezati s povijesnim migracijskim tokovima i društvenim poveznicama koje su se oblikovale tijekom stoljeća. Istovremeno, primjetna je pojava počinitelja iz južnoazijskih država, što se može interpretirati kao posljedica intenzivnih migracijskih kretanja u posljednjim godinama.

Tablica 4. Kategorizacija počinitelja prema županiji prebivališta

Županija prebivališta počinitelja	Frekvencija	Postotak (%)	Županija prebivališta počinitelja	Frekvencija	Postotak (%)
Grad Zagreb	83	19,26	Ličko- senjska	15	3,48
Osječko - baranjska	39	9,05	Koprivničko - križevačka	13	3,02
Splitsko - dalmatinska	29	6,73	Bjelovarsko - bilogorska	13	3,02
Zagrebačka	26	6,03	Međimurska	12	2,78
Varaždinska	22	5,10	Istarska	12	2,78
Brodsko - posavska	18	4,18	Požeško - slavonska	9	2,09
Vukovarsko - srijemska	17	3,94	Krapinsko - zagorska	8	1,86
Zadarska	17	3,94	Virovitičko - podravska	6	1,39
Karlovačka	17	3,94	Dubrovačko - neretvanska	6	1,39
Sisačko - moslavačka	17	3,94	Šibensko - kninska	1	0,23
Primorsko - goranska	15	3,48			

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Tablica 4. prikazuje distribuciju počinitelja ubojstava prema županijama njihovog prebivališta, pri čemu najveći broj dolazi iz Grada Zagreba. Osječko-baranjska i Splitsko-dalmatinska županija slijede s manjim, ali značajnim udjelima počinitelja, dok najmanji udio od 0,23% pripada Šibensko-kninskoj županiji. Analiza ukazuje na veću zastupljenost počinitelja u gusto naseljenim županijama, što se može povezati s većim brojem situacijskih prilika za počinjenje kaznenih djela u urbanim područjima. Međutim, pojedine županije odudaraju od ovog obrasca, što onemogućuje donošenje generalnih zaključaka.

Tablica 5. Kategorizacija počinitelja prema bračnom statusu

Bračni status	Frekvencija	Postotak (%)
Neoženjen/ neudana	161	37,35
Oženjen/ udana	86	19,95
Razveden/a	84	19,49
Izvanbračna zajednica	27	6,26
Udovac/ica	24	5,58
Samac/sama	1	0,23
Nepoznato	48	11,14
Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Tablica 6. Kategorizacija počinitelja prema broju djece

Broj djece	Frekvencija	Postotak (%)
Bez djece	168	38,98
1	65	15,08
2	83	19,26
3	43	9,98
4	16	3,71
5	3	0,7
6	8	1,86
Nepoznato	45	10,43
Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Analizom bračnog statusa počinitelja prikazanog u Tablici 5. utvrđeno je da najveći udio, 37,33%, čine osobe koje su neoženjene ili neudane. Oko 20% počinitelja nalazi se u bračnoj zajednici, dok isti postotak pripada razvedenim osobama. Najmanji udio čine samci, dok za 11% počinitelja podaci o bračnom statusu nisu dostupni. Ovi podaci ukazuju na raznolikost bračnog statusa među počiniteljima, pri čemu neoženjeni/neudane osobe predstavljaju najzastupljeniju skupinu. Nedostatak informacija o dijelu uzorka otežava donošenje detaljnijih

zaključaka, ali podaci ipak pružaju uvid u potencijalne sociodemografske karakteristike relevantne za analizu.

Što se tiče broja djece među počiniteljima, 39% čine osobe bez potomstva što je vidljivo u Tablici 6. Slijede ih počinitelji koji imaju jedno ili dvoje djece, dok je udio onih s četvero i više djece znatno manji. Za 10% počinitelja nam nedostaju saznanja o broju djece.

Tablica 7: Kategorizacija počinitelja prema razini stručne spreme

Stručna sprema	Frekvencija	Postotak (%)
Nepismen	2	0,46
Bez škole	5	1,16
Nedovršena OŠ	28	6,50
OŠ	108	25,06
II stupanj (program osposobljavanja)	12	2,78
III stupanj	116	26,91
IV stupanj, gimnazija	86	19,95
Prvostupnik, VŠS	7	1,62
VSS i više	17	3,94
Nepoznato	50	11,60
Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Prema razini obrazovanja počinitelja ubojstava u Republici Hrvatskoj prikazanoj u Tablici 7., najveći udio, gotovo 27%, čine osobe s trećim stupnjem obrazovanja. S nešto manjim udjelima slijede počinitelji sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem i četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem. Udio počinitelja bez osnovnog obrazovanja je vrlo nizak, a sličan trend bilježi se i među počiniteljima s visokom razinom obrazovanja. Ovi podaci upućuju na zaključak da većina počinitelja ubojstava posjeduje srednjoškolsku razinu obrazovanja, dok su krajnji ekstremi obrazovne razine, poput niskog ili visokog obrazovanja, zastupljeni u znatno manjoj mjeri.

5.1.1. Obilježja žena žrtava

Na temelju ranije navedenog istraživanja koje je provela Uprava kriminalističke policije u suradnji s Policijskom akademijom, prikazani su podaci o sociodemografskim obilježjima žena žrtava ubojstava te njihovih počinitelja. Govoreći o starosnoj strukturi žrtava, može se zaključiti kako najrizičniju skupinu žrtava čine žene u dobi od 45 do 55 godina u udjelu od 30%, zatim žene u dobi od 70 i više godina (18%) te žene koje se nalaze u dobnoj skupini između 55 i 70 godina (17%). Prema rezultatima, u najmanjem su riziku od ubojstva žene u dobi od 25 do 35 godina (6%) te žene u dobi između 18 i 25 godina koje čine udio od 5%. Prema obrazovnom statusu žrtve, statistike pokazuju kako je 46,37% žena žrtava bilo niskog obrazovnog statusa, njih 15,94% bilo je bez osnovnoškolskog obrazovanja, dok je 7,25% žena bilo visoko obrazovano. Važno je navesti da je više od polovice žrtava živjelo u zadovoljavajućim materijalnim prilikama što sa sobom nosi zaključak kako loše materijalne prilike nisu u značajnoj mjeri povezane s činjenjem ubojstava. Također, 6,5% žrtava imalo je povijest liječenja od alkohola ili druge ovisnosti, a njih 97,4% bilo je dobrog zdravstvenog stanja (MUP, 2023).

5.1.2. Obilježja počinitelja

Proučavajući karakteristike počinitelja u okviru istraživanja koje je provela Uprava kriminalističke policije u suradnji s Policijskom akademijom, u 93,5% slučajeva su osobe muškog spola počinitelji kaznenih djela sa smrtnom posljedicom na štetu žena. U 26% slučajeva kaznenih djela ubojstva žena, počinitelji su u dobi od 55 do 70 godina, zatim ih slijede oni koji se nalaze u dobnoj skupini od 35 do 40 godina (23,40%), a udio od 1,3% pripada počiniteljima u dobi do 18 godina. Govoreći o ostvarenom stupnju školovanja počinitelja, njih 61,64% završilo je srednjoškolsko obrazovanje, 16,41% je visokog obrazovanja, a 27,4% počinitelja je bez ili samo sa završenom osnovnom školom. Uspoređujući obrazovne statuse žrtava i počinitelja, možemo primijetiti razlike po pojedinim aspektima pa se tako govori o većem broju žrtava bez osnovnoškolskog obrazovanja u udjelu od 15,94%, dok počinitelji bez završene osnovne škole ostvaruju udio od 5,48%. Zaključno, možemo reći kako su počinitelji, u odnosu na njihove žrtve, višeg stupnja obrazovanja budući da njih 61,64% ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, a visoko obrazovanih je 10,96%. Istražujući materijalne prilike počinitelja, najveći broj počinitelja je dobrih materijalnih prilika (58,67%), zatim slijede počinitelji s

izrazito lošim materijalnim prilikama (30,67%), a 10,67% počinitelja ima izrazito dobar materijalan status (MUP, 2023).

Važno je skrenuti pozornost na utjecaj sredstava ovisnosti na počinitelje u vrijeme počinjenja kaznenih djela pa tako rezultati pokazuju da 54,17% počinitelja nije bilo pod utjecajem sredstava ovisnosti, 27,78% počinitelja bilo je pod utjecajem alkohola, a 5,56% počinitelja nalazilo se pod utjecajem ilegalnih droga u vrijeme počinjenja kaznenih djela. Da je konzumacija alkohola prilično učestala kod počinitelja potvrđuju brojke koje pokazuju kako je 21,62% počinitelja sklono prekomjernom pijenju alkoholnih pića, a njih 18,92% ima povijest liječenja od ovisnosti od alkohola. Za usporedbu sa ženama žrtvama, samo je jedna žrtva bila liječena od ovisnosti od ukupnog broja liječenih osoba od ovisnosti (MUP, 2023).

5.2. Kriminološka obilježja počinitelja ubojstava

U ovom radu kriminološka obilježja počinitelja obuhvatit će aspekte povezane s kaznenim djelima, uključujući raniju osuđivanost počinitelja na zatvorsku kaznu, vrstu i visinu izrečene kazne, primijenjene sigurnosne mjere te trenutni status počinitelja unutar sustava zatvorskih tijela. Detaljna analiza sociodemografskih i kriminoloških obilježja omogućit će prepoznavanje ključnih čimbenika koji pridonose počinjenju kaznenih djela ubojstava. Time se otvara prostor za razvoj učinkovitih strategija usmjerenih na prevenciju i smanjenje takvih kaznenih djela, što predstavlja značajan doprinos razumijevanju i suzbijanju ove vrste kriminaliteta.

Tablica 8: Kategorizacija počinitelja ubojstava prema članku Kaznenog zakona

	Članak Kaznenog zakona	Frekvencija	Postotak (%)
Kaznena djela	čl. 110.	304	70,54
	čl. 111	114	26,45
	čl. 112	6	1,39
	čl. 113	6	1,39
	čl. 118	1	0,23
	Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Prema analiziranim podacima navedenih u Tablici 8., najveći udio počinitelja, njih 70,53%, osuđen je za kazneno djelo ubojstva prema članku 110. Kaznenog zakona. Slijede počinitelji osuđeni za kaznena djela definirana člankom 111., koji obuhvaća teško ubojstvo s udjelom od 26,45%. Vrlo mali udio počinitelja odnosi se na kaznena djela usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja. U ovu skupinu uključen je i jedan počinitelj osuđen prema članku 118. za kazneno djelo nanošenja teške tjelesne ozljede što je rezultiralo smrtnom posljedicom po žrtvu. Ovi podaci upućuju na to da većina analiziranih slučajeva pripada kategoriji namjernih ubojstava s naglaskom na ubojstva osnovnog oblika i posebno kvalificiranih oblika, dok su ostali oblici ovih kaznenih djela manje zastupljeni.

Tablica 9. Vrsta izricanih kazni počiniteljima ubojstava

Vrsta kazne	Frekvencija	Postotak (%)
Zatvor	382	88,63
Dugotrajni zatvor	45	10,44
Maloljetnički zatvor	4	0,93
Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Iz prikazane Tablice 9. vidljive su vrste kazni izrečenih počiniteljima ubojstava. Prema dostupnim podacima, najveći udio počinitelja, njih 88,63%, osuđen je na kaznu zatvora. Oko 11% počinitelja izrečena je kazna dugotrajnog zatvora, dok je vrlo mali udio počinitelja osuđen na kaznu maloljetničkog zatvora. Struktura izrečenih kazni odražava učestalost počinjenih kaznenih djela prema odredbama Kaznenog zakona. Ovi podaci naglašavaju dominaciju zatvorskih kazni u sankcioniranju počinitelja ubojstava, pri čemu se dužina kazne prilagođava težini kaznenog djela i okolnostima njegova počinjenja.

Tablica 10. Visina izrečenih kazni zatvora

Varijabla	Kategorija	Frekvencija	Postotak (%)
Visina kazne zatvora	6 mj – 1 god	25	5,80
	1 – 3	76	17,63
	3 – 5	88	20,42
	5 – 10	91	21,11
	10 – 15	66	15,31
	15 – 20	29	6,73
	20 – 30	31	7,19
	30 – 40	14	3,25
	40 – 50	9	2,09
	Nepoznato	2	0,46
Ukupno	431	100,00	

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Prema analiziranim podacima o visinama izrečenih kazni prikazanih u Tablici 10., najzastupljenija je kazna zatvora u trajanju od 5 do 10 godina, koja čini 21,11% udjela. Slijede kazne zatvora u trajanju od 3 do 5 godina te od 1 do 3 godine, koje također bilježe značajnu zastupljenost. Kazne zatvora u trajanju do jedne godine su rijetke, dok najmanji udio, od svega 2,09%, zauzimaju kazne zatvora u trajanju od 40 do 50 godina. Ovi podaci ukazuju na to da su duljine izrečenih kazni u skladu s težinom počinjenih kaznenih djela i odgovarajućim kvalifikacijama prema Kaznenom zakonu, a takva nam raspodjela potvrđuje postojanje proporcionalnosti između težine djela i kaznene sankcije, osiguravajući primjenu načela pravednosti i zakonitosti u kaznenom sustavu.

Tablica 11. Ranija osuđivanost počinitelja na zatvorsku kaznu

Varijabla	Kategorija	Frekvencija	Postotak (%)
Ranija osuđivanost na zatvorsku kaznu	Neosuđivan (ni na kakvu kaznu)	9	2,09
	0 puta	278	64,50
	1 put	25	5,80
	2 puta	8	1,86
	3 puta	8	1,86
	4 puta	5	1,16
	5 puta	4	0,93
	6 puta	2	0,46
	8 puta	1	0,23
	10 puta	1	0,23
	12 puta	1	0,23
	13 puta	1	0,23
	Nepoznato	88	20,42
	Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Podaci o recidivizmu počinitelja predstavljaju vrlo važan element analize u kontekstu kaznenih djela ubojstava. Prema podacima iz Tablice 11., čak 64,50% počinitelja nije prethodno bilo osuđivano na zatvorsku kaznu, dok udio onih koji su jednom ranije bili osuđeni iznosi 5,80%. Manji udjeli odnose se na počinitelje koji su dva ili tri puta prethodno izdržavali zatvorsku kaznu. Nedostatak podataka za 88 počinitelja otežava donošenje generalnih zaključaka, no važni su podaci o višestrukom recidivizmu, pri čemu su neki počinitelji više od deset puta izdržavali zatvorsku kaznu. Ovi rezultati ističu važnost prilagodbe zakonodavnih okvira i primjene učinkovitih rehabilitacijskih mjera kako bi se smanjila stopa recidivizma. Posebna pažnja trebala bi biti usmjerena na sustavno praćenje počinitelja s višestrukim kaznenim povijestima kako bi se smanjio rizik ponavljanja kaznenih djela.

Tablica 12. Izrečene sigurnosne mjere

Sigurnosna mjera		Frekvencija	Postotak (%)
Obvezno liječenje od ovisnosti	Alkohol	81	18,79
	Droga	26	6,03
	Kocka	1	0,23
Obvezno psihijatrijsko liječenje		49	11,37
Obvezan psihosocijalni tretman		20	4,64
Zabrana približavanja		4	0,93
Zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora		2	0,46
Nije izrečena sigurnosna mjera		248	57,54
Ukupno		431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Od svih sigurnosnih mjera navedenih u Tablici 12., najčešće izricana mjera među počiniteljima ubojstava odnosi se na obvezno liječenje od ovisnosti o alkoholu, koje čini udio od 18,79%. Ovaj je rezultat očekivan, s obzirom na dobro dokumentiranu povezanost konzumacije alkohola s kriminalitetom, posebno nasilnim kaznenim djelima poput ubojstava. Od ostalih sigurnosnih mjera, značajna je ona obveznog psihijatrijskog liječenja, izrečena u 11,37% slučajeva. Time se ističu dvije ključne mjere: obvezno liječenje od ovisnosti, osobito alkohola, te psihijatrijska liječenja, kao najčešće primijenjene mjere u kontekstu kaznenih djela ove vrste. Više od polovici počinitelja nije izrečena nikakva sigurnosna mjera, a mjere poput zabrane približavanja žrtvi ili zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora izriču se u vrlo malom broju slučajeva.

Tablica 13. Trenutni status osuđenih počinitelja ubojstava

Varijabla	Kategorija	Frekvencija	Postotak (%)
Trenutni status	Na izdržavanju kazne	226	52,44
	Pušten na slobodu po izdržanoj kazni	87	20,19
	Na slobodi (istekao uvjetni otpust)	70	16,24
	Preminuo	15	3,48
	Na uvjetnom otpustu	14	3,25
	Na izdržavanju kazne u CZD	5	1,16
	Obustava izvršenja kazne – upućivanje u istražni zatvor	5	1,16
	Na liječenju u Zatvorskoj bolnici	3	0,70
	Transfer	2	0,46
	Prekid kazne	2	0,46
	U bijegu	1	0,23
	Pušten na slobodu temeljem rješenja o uvjetnom otpustu	1	0,23
	Ukupno	431	100,00

Izvor: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije

Prema podacima iz Tablice 13., koja prikazuje trenutni status počinitelja ubojstava, uočavamo kako nešto više od polovice počinitelja trenutno izdržava kaznu u jednom od kaznenih tijela. Udio od 20,19% odnosi se na počinitelje koji su pušteni na slobodu po isteku izdržane kazne, dok nešto manji udio obuhvaća počinitelje koji su oslobođeni temeljem uvjetnog otpusta. Preostali počinitelji nalaze se na izdržavanju kazne u drugim oblicima unutar kazneno-pravnog sustava, ali u vrlo malom postotku. Ovi podaci ukazuju na prevalenciju zatvorskih sankcija kao dominantnog modaliteta izvršenja kazne što se može smatrati i sredstvom odvratanja šire javnosti od počinjenja kaznenih djela, uz manju zastupljenost mjera koje omogućuju raniji povratak u zajednicu.

6. Rasprava

Temeljni cilj ovog rada odnosi se na utvrđivanje kriminoloških obilježja počinitelja ubojstava u Republici Hrvatskoj na temelju dostupnih podataka koji su podvrgnuti detaljnoj analizi. U radu su prikazana glavna sociodemografska i kriminološka obilježja na razini cijelog uzorka, čime je omogućeno prikazivanje profila počinitelja ubojstava.

Rezultati su pokazali kako značajnu većinu osuđenih počinitelja ubojstava čine osobe muškog spola. Ova su saznanja u skladu s brojnim provedenim studijama i analizama koje su pokazale kako spol igra veoma važnu ulogu, posebice u nasilničkom ponašanju pa tako i kod počinjenja ubojstava, te da su u specifičnoj populaciji počinitelja delikata nasilja znatno zastupljeniji muškarci od žena (Žaja, 1992). Od važnog su značaja i starosne kategorije počinitelja, a prema dobivenim rezultatima najzastupljenije dobne kategorije počinitelja ubojstava pripadaju rasponu od 24 do 35 godina dok se nešto manji udjeli odnose na počinitelje u dobi od 34 do 55 godina. Smatra se kako distribucija kriminalnog ponašanja, koja obuhvaća i počinjenje ubojstava, u velikoj mjeri ovisi o fizičkoj snazi te fiziološkim, psihološkim i osobnim karakteristikama individue. Prema tome, izražavanje fizičke snage u ponašanju više će se očitovati kroz mladost što potvrđuje činjenica da mlade osobe češće vrše nasilna kaznena djela. Manja zastupljenost starijih počinitelja ubojstava ukazuje na brojne biološke i psihološke promjene koje mijenjaju čovjekovo ponašanje tijekom procesa starenja što se jednim dijelom očituje i u padu činjenja kaznenih djela nasilnog karaktera (Žaja, 1992).

U Republici Hrvatskoj među počiniteljima kaznenih djela ubojstava značajno prevladavaju osobe s hrvatskim državljanstvom, dok su udjeli počinitelja iz drugih europskih zemalja izrazito mali. Ova činjenica ukazuje na prisutnost demografske homogenosti unutar države, uz ograničen priljev osoba stranog državljanstva u promatranom uzorku. Analizirajući zastupljenost počinitelja ubojstava unutar različitih županija, Grad Zagreb prednjači po broju počinitelja. Međutim, istraživanja ukazuju na to da gustoća naseljenosti nije nužno povezana s većim brojem ubojstava. Primjerice, rezultati istraživanja Uzelca (1993) ukazuju na negativnu korelaciju između gustoće naseljenosti i kaznenih djela protiv života i tijela. Smatra se da urbanizirana područja, koja su obično gušće naseljena, bilježe manju stopu takvih kaznenih djela. Rezultati istraživanja koje je provela Mikšaj – Todorović (1993) dodatno su potkrijepili ovu tezu, a oni pokazuju da je stupanj općeg kriminaliteta niži u područjima s višim stupnjem urbanizacije.

Što se tiče bračnog statusa i broja djece počinitelja ubojstava, najveći udio pripada osobama koje su neoženjene ili neudane. Sličan obrazac vidljiv je i kod broja potomaka, pri čemu većina počinitelja nema vlastitu djecu. Prema Žaji (1992), život u cjelovitoj obitelji s odgovarajućim starosnim sastavom i uravnoteženim brojem članova osigurava stabilne uvjete za stvaranje zdrave i pozitivne obiteljske atmosfere, što je ključno za pravilan razvoj ličnosti pojedinca. Nedostatak ovih elemenata unutar obiteljske strukture može dovesti do osjećaja nezadovoljstva i deprivacije, što posljedično povećava rizik od pojave devijantnih ponašanja. Ova saznanja o obiteljskoj strukturi počinitelja nam ukazuju na potencijalnu povezanost između obiteljskih statusa i počinjenja kaznenih djela, što otvara prostor za daljnja istraživanja u svrhu razumijevanja utjecaja obiteljskih i socijalnih čimbenika na kriminalno ponašanje.

Govoreći o obrazovnom statusu, najveći udio počinitelja čine osobe sa završenim srednjim obrazovanjem (treći stupanj), a također je uočena i zastupljenost počinitelja sa završenom osnovnom školom ili bez osnovnog obrazovanja. Nadalje, vrlo je mali broj počinitelja s visokim obrazovanjem. Ovi rezultati su u skladu s nalazima Groota i van den Brinka (2010), koji ističu da se obrazovaniji pojedinci rjeđe upuštaju u kriminalna ponašanja. Obrazovanje ne samo da potiče pojedince na odlaganje trenutnog zadovoljenja potreba, već im i omogućuje simulaciju različitih situacija. Stoga, obrazovani ljudi pokazuju veću sposobnost odgađanja trenutnog zadovoljstva, što može doprinijeti smanjenju sklonosti prema kriminalu (Becker and Mulligan, 1994, prema Groot i van den Brink, 2010).

Što se tiče samih kaznenih djela i obilježja vezanih uz njih, najznačajniji je udio počinitelja osuđenih za kazneno djelo ubojstva, a slijede ih osuđeni za kaznena djela teškog ubojstva. Uzimajući u obzir teoretske okvire o pojedinim modalitetima ubojstva, možemo zaključiti kako se u najvećem broju slučajeva radi o namjernim činovima koji su rezultirali smrtnim posljedicama. Posebno je važno istaknuti kvalificirane oblike ubojstva, među kojima se najviše izdvaja kazneno djelo teškog ubojstva ženske osobe, odnosno femicid, čija je učestalost u porastu. Zabrinjavajući je podatak kako je Hrvatska zabilježila osamnaest slučajeva femicida u 2024. godini. Donošenjem ovogodišnjih zakonskih izmjena kojima se uvodi kazneno djelo femicida i propisuju strože kazne za počinitelje takvog kaznenog djela, nastoji se unaprijediti sustav zaštite žena od nasilja te smanjiti prevalencija femicida u Republici Hrvatskoj (MPUDT, 2024).

Možemo reći kako su vrste i duljine izrečenih kazni u skladu s težinom počinjenih kaznenih djela. Prema tome, najzastupljenije sankcije za počinitelje ubojstva su zatvorske kazne u trajanju od 5 do 10 godina. S druge strane, vrlo mali broj počinitelja osuđen je na zatvorske kazne kraće od jedne godine ili na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 50

godina. Ipak, uočena je znatna zastupljenost počinitelja osuđenih na kazne dugotrajnog zatvora u minimalnom trajanju od 20 godina. Ova distribucija ukazuje na ozbiljnost počinjenih kaznenih djela koje iziskuju ovakve stroge sankcije što potvrđuje usklađenost pravosudnog sustava s težinom i prirodom zločina.

Recidivizam predstavlja društveno opasnu pojavu koja se ogleda u ponovnom počinjenju kaznenih djela. Smatra se kako je ova pojava ujedno i najbolji pokazatelj uspješnosti kaznenog prava u sprječavanju i suzbijanju kriminala (Muharem, 2023). Analizirajući podatke o ranijoj osuđivanosti počinitelja iz dostupnog uzorka, zaključujemo kako se više od 60% počinitelja nije prethodno nalazilo na izdržavanju zatvorske kazne. Ipak, problem predstavljaju oni koji su u svojoj kriminalnoj karijeri bili višestruko osuđivani na zatvorske kazne. Izuzevši 20% počinitelja o kojima su nedostupni podaci o ranijoj osuđivanosti, njih 13% bilo je prethodno osuđeno na zatvorsku kaznu. Nisu nam poznata kaznena djela zbog kojih su počinitelji bili osuđivani na zatvorsku kaznu, no rezultati istraživanja koje je proveo Doležal (2009) pokazuju kako su počinitelji kaznenih djela razbojništva i razbojničke krađe najviše uključeni u kriminalni životni stil, a samim tim postaju najrizičnijom populacijom u pogledu recidivizma. Ova skupina počinitelja postiže najviše rezultate u kategoriji nasilnosti, što se može povezati s krajnjom posljedicom koja može proizaći iz počinjenja ovakvih kaznenih djela, a to je smrtni ishod. Sukladno navedenom, ovakvo shvaćanje može se smatrati jednim od mogućih objašnjenja višestrukog recidivizma među počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela u analiziranom uzorku.

Sigurnosne mjere se izriču sa svrhom otklanjanja okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (KZ/11). Od sigurnosnih mjera izrečenih počiniteljima ubojstva prevladavaju mjere obveznog liječenja od ovisnosti – alkohola te obvezno psihijatrijsko liječenje. Dobiveni rezultati u skladu su s očekivanjima, uzimajući u obzir već spomenuto istraživanje Lindqvista (1986), prema kojem su dvije trećine osuđenih počinitelja ubojstva bile pod utjecajem alkohola u trenutku počinjenja tog kaznenog djela. Sljedeća najzastupljenija mjera obveznog psihijatrijskog liječenja izriče se počiniteljima koji su djelo počinili u stanju bitno smanjene ubrojivosti ako postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog duševnih smetnji mogla u budućnosti počinuti teže kazneno djelo (KZ/11). Sigurnosne mjere zauzimaju važnu ulogu u zaštiti društva i smanjenju rizika od ponavljanja takvih djela. Za počinitelje ubojstva, sigurnosne mjere nisu samo kaznene, već su i preventivne i rehabilitacijske prirode. One predstavljaju sredstvo za postizanje sigurnosti društva, smanjenje recidivizma te pružaju počiniteljima priliku za promjenu. S obzirom na njihovu važnost, trebalo bi ih razmotriti za širu primjenu kako bi se dodatno osigurala prevencija nasilnih kaznenih djela.

Govoreći o trenutnom statusu osuđenih počinitelja, više od polovice njih nalazi se na izdržavanju kazne zatvora. Manji udjeli odnose se na one koji su pušteni na slobodu po izdržanoj kazni zatvora ili koji su oslobođeni temeljem rješenja o uvjetnom otpustu. Takva nam raspodjela počinitelja ukazuje na dominaciju višegodišnjih zatvorskih kazni među izrečenim sankcijama koje su u skladu s težinom počinjenih kaznenih djela.

7. Zaključak

Ubojstvo predstavlja kazneno djelo protiv života i tijela koje za izravnu posljedicu ima smrt drugog čovjeka. Zbog takve posljedice, čin ubojstva smatra se najekstremnijim oblikom nasilja zbog čega zauzima posebno mjesto u kriminološkoj znanosti te postaje predmetom istraživanja brojnih znanstvenika. Za detaljnije razumijevanje tog čina, ubojstva se moraju klasificirati prema određenim kriterijima kako bi se jasnije precizirale okolnosti u kojima je došlo do počinjenja tog djela. Čin ubojstva pravno je klasificiran u Glavi X. Kaznenog zakona koja obuhvaća Kaznena djela protiv života i tijela, a u ovom su radu detaljno obrađeni članci koji se odnose na ubojstvo (čl. 110, KZ/11), teško ubojstvo (čl. 111, KZ/11), teško ubojstvo ženske osobe (čl. 111a, KZ, NN 125/11, 36/24), usmrćenje (čl. 112, KZ/11) te prouzročenje smrti iz nehaja (čl. 113, KZ/11). Za svako pojedino kazneno djelo definirano ovim člancima propisane su odgovarajuće kaznenopravne sankcije koje su proporcionalne težini počinjenog kaznenog djela. Vrlo je važno osvrnuti se na rezultat održane sjednice Vlade Republike Hrvatske početkom 2024. godine zbog sve brojnijeg rodno utemeljenog nasilja prema ženama, koja je rezultirala uvođenjem novog kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe u Kazneni zakon koje neće zastarijevati, odnosno femicid (MPUDT, 2024). Takva izmjena kaznenog zakonodavstva predstavlja važan iskorak prema boljoj zaštiti žena u modernom društvu koje nedvosmisleno osuđuje svaki oblik rodno uvjetovanog nasilja. Krajnji cilj ovih promjena je uvođenje niza preventivnih mjera koje će učinkovito spriječiti nasilje, osigurati pravovremenu zaštitu potencijalnih žrtava te naposljetku, smanjiti prevalenciju stopa ubojstava žena.

Posebna pozornost posvećena je počiniteljima ranije navedenih kaznenih djela, odnosno njihovim obilježjima. Brojne provedene analize i istraživanja pojedinih karakteristika počinitelja ukazale su na značajnu povezanost nekih osobnih i sociodemografskih obilježja s kriminalitetom pa tako i s nasilnim deliktima (Žaja, 1992). Obilježja počinitelja mogu se nalaziti u ulozi čimbenika koji povećavaju vjerojatnost počinjenja kaznenih djela, zbog čega je iznimno važno njihovo dublje razumijevanje. Sukladno tome, u ovom su se radu analizirala obilježja počinitelja osuđenih za kaznena djela ubojstva, teškog ubojstva, teškog ubojstva ženske osobe, usmrćenja i prouzročenja smrti iz nehaja u razdoblju od 2019. do 2023. godine na temelju podataka prikupljenih od Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije. Radi se o uzorku od 431 počinitelja koji su osuđeni na izdržavanje kazne u kaznenim ustanovama u Republici Hrvatskoj, a njihova su obilježja sistematizirana prema sociodemografskim i kriminološkim kategorijama. Detaljna analiza obilježja osuđenih

počinitelja omogućuje izdvajanje najčešćih karakteristika unutar promatranog uzorka. Kada je riječ o sociodemografskim aspektima, većinu počinitelja ubojstava čine muškarci u dobi od 25 do 34 godine. Najveći broj osuđenih su hrvatski državljani, a najčešće prebivalište im je Grad Zagreb kao najzastupljenija županija. U pogledu bračnog statusa i roditeljstva, prevladavaju počinitelji koji nisu u bračnoj zajednici i nemaju djecu. Govoreći o obrazovnoj strukturi, najveći udio počinitelja ima završeni treći stupanj obrazovanja. Što se tiče kriminoloških obilježja počinitelja ubojstava, analiza promatranog uzorka pokazuje da je najveći broj počinitelja osuđen za kazneno djelo ubojstva prema članku 110. Kaznenog zakona. Najčešće izrečena kazna bila je zatvorska kazna u trajanju od 5 do 10 godina. Većina počinitelja nema povijest prethodnih osuđivanja na zatvorsku kaznu, a sigurnosne mjere tijekom izdržavanja kazne rijetko su im bile izricane. Trenutno, najveći broj osuđenih počinitelja nalazi se na izdržavanju kazne.

Iako manje zastupljeni, u promatranom uzorku ističu se počinitelji s višestrukim osudama na zatvorske kazne tijekom njihove kriminalne karijere, što zaslužuje posebnu pozornost. Uz višestruki recidivizam može se povezati i relativno nizak broj izrečenih sigurnosnih mjera koje imaju važnu ulogu u smanjenju rizika od ponavljanja analiziranih kaznenih djela. Upravo nas ovakva saznanja potiču na promišljanje o poduzimanju daljnjih koraka u svrhu smanjenja kriminalnog povrata, odnosno recidivizma te kreiranju smjernica koje će pridonijeti smanjenju prevalencije ubojstava.

U kontekstu zaštite društva od ponovnog počinjenja kaznenih djela osuđenih počinitelja te ujedno i smanjenja njihovog kriminalnog povrata, u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu počeli su se razmatrati potencijalni načini postupanja s opasnim počiniteljima kaznenih djela nakon njihovog punog izvršenja kazne zatvora. Razmatra se o izricanju određenih mjera navedenim počiniteljima na temelju procjene koja utvrđuje visoki rizik od ponovnog počinjenja teškog kaznenog djela te mogućeg nanošenja ozbiljnih šteta njihovim žrtvama (Maloić, 2021). Autorica u svom radu analizira dvije mjere koje su predviđene za počinitelje kod kojih je procijenjena visoka razina rizika od kriminalnog povrata, a to su mjere sigurnosnog preventivnog zatvaranja i mjera preventivnog nadzora. Izricanje mjere preventivnog nadzora omogućeno je novim Kaznenim zakonom iz 2011. godine, no i dalje postoji niz nesuglasica vezanih uz primjenu te mjere. Budući da se radi o poprilično novoj mjeri u hrvatskom zakonodavstvu, Maloić (2021) traži jasnije propisivanje članka koji definira mjeru zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora koja u praksi nije zaživjela zbog brojnih nedoumica vezanih uz svrhu mjere, način određivanja, ali i uz način reakcije kaznenopravnog sustava u slučaju odbijanja izvršavanja mjere od strane počinitelja (Maloić, 2021). Kako bi se navedena

mjera mogla češće nalaziti u važnoj ulozi sprečavanja kriminalnog povrata, potrebno je provesti brojne znanstvene i stručne analize vezane uz primjenu ove mjere kao i mjere preventivnog sigurnosnog zatvaranja, uz preporuke za hrvatsko zakonodavstvo.

Budući da se ubojstvo ubraja u kaznena djela s elementima nasilja, posebnu pažnju treba posvetiti programima tretmana namijenjenim nasilnim počiniteljima tijekom izdržavanja kazne. Ovi programi imaju ključnu ulogu u smanjenju stope recidivizma i olakšavanju socijalne reintegracije počinitelja nakon izlaska iz kaznene ustanove. Analize pokazuju kako relativno mali broj programa uključuje počinitelje nasilnih kaznenih djela. Također, evidentan je nedostatak sustavnih izvještaja o učinku tih programa na smanjenje nasilnog ponašanja, što otežava procjenu njihove učinkovitosti i prilagodbu temeljem rezultata (Ugrina, 2020). Iako postoje određeni dokazi koji potvrđuju učinkovitost programa namijenjenih počiniteljima nasilnih kaznenih djela, njihovo ponašanje po završetku izdržane kazne ovisi o motivaciji za promjenom te o individualnim, situacijskim i organizacijskim čimbenicima (Ugrina, 2020). Evaluacije pokazuju kako izlaganje visoko rizičnih počinitelja programima niskog intenziteta neće smanjiti rizik od nasilja koji je utvrđen u procjeni, zbog čega je nužno za počinitelja napraviti njegovu procjenu rizika, potreba i odgovornosti pri odabiru odgovarajućeg programa tretmana (Andrews i sur., 1990, prema Polaschek i Reynolds, 2004).

U hrvatskim se kaznenim tijelima provodi posebni program za počinitelje nasilnih kaznenih djela pod imenom ART (eng. *Aggression Replacement Training*). Rezultati istraživanja kojeg su proveli Lardén i sur. (2018) pokazuju kako provođenje navedenog programa nema značajan učinak na smanjenje kaznenih djela među odraslim počiniteljima. Taj je program izvorno osmišljen za adolescente, stoga se razmatra o potencijalnim nužnim modifikacijama kako bi odgovarao specifičnijim potrebama odraslih. Preporučuje se provedba daljnjih istraživanja u ovom području, čiji bi rezultati mogli pružiti temelje za kvalitetnije restrukturiranje programa. Takve prilagodbe potencijalno bi dovele do smanjenja počinjenja nasilnih kaznenih djela, uključujući i ubojstva (Lardén i sur., 2018).

8. Literatura:

1. Balić, S., Divanović, D., Ricijaš, N. (2001). Nasilje i ubojstva među intimnim partnerima. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 9(1-2), 71-84.
2. Bankston, W. B. i Gauthier, D. K. (2004). "Who Kills Whom" Revisited: A Sociological Study of Variation in the Sex Ratio of Spouse Killings. *Homicide Studies*, 8 (2), 96-122.
3. Belknap, J. i Greathouse, T. (2024). Pucnjava u školi. *Enciklopedija Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/school-shooting>. Posjećeno 23. listopada 2024.
4. Brookman, F. (2005). *Understanding homicide*. London: Sage publications.
5. Burke, R. H. (2009). *An introduction to criminological theory* (Treće izdanje). Devon: Willan Publishing.
6. Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. (2017). Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, Pravni fakultet.
7. Derenčinović, D. (2004). *Uvod u kriminologiju i socijalnu patologiju*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
8. Derenčinović, D., Getoš, A. M. (2008). *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*. Zagreb, Pravni fakultet.
9. Dollard, J. (1939). Culture, society, impulse, and socialization. *American Journal of Sociology*, 45(1), 50-63.
10. Dollard, J., Miller, N. E., Doob, L. W., Mowrer, O. H., Sears, R. R., Ford, C. S., ... & Sollenberger, R. T. (2013). *Frustration and aggression*. Routledge.
11. Doležal, D. (2009). *Kriminalna karijera i kriminalni životni stil*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
12. Douglas, J., Burgess, A. W., Burgess, A. G., Ressler, R. K. (2006). *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crime* (Drugo izdanje.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
13. Duntley J. D. i Buss D. M. (2011). Adaptacije ubojstva. *Agresivnost i nasilničko ponašanje* 16 (5), 399 – 410.
14. Dundović, D. (2008). Ubojstvo intimnih partnera i alkohol. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15 (1), 177-203.
15. Eysenck, H.J. (1970). *Crime and Personality*. London: Granada

16. Fabijanić, G. (2016). *Osobine ličnosti počinitelja ubojstva i obilježja počinjenog ubojstva*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet.
17. Flanzer, J. (1981). The vicious circle of alcoholism and family violence. *Alcoholism, 1*(3), 30-45.
18. Gallagher, B. J. (1987). *The Sociology of Mental Illness*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
19. Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
20. Groot, W., & van den Brink, H. M. (2007). The effects of education on crime. *Applied Economics, 42*(3), 279–289.
21. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (2024). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krlež, 2013.-2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ubojstvo>. Posjećeno 12.08.2024.
22. Jasinski, J. L. i Taylor, R. (2011). Femicide and the Feminist Perspective. *Homicide Studies, 15* (4), 341-362.
23. Karakaš Jakubin, H. i Dešković, M. (2024). Strava u Sopotu. Jutarnji.hr, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/kamere-snimile-uzas-clan-obitelji-ubijene-zivot-je-nije-mazio-izgubila-je-i-sina-a-ubojica-ju-je-gnjavio-15499546>. Posjećeno 17. listopada 2024.
24. Kazneni zakon, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15.
25. Kazneni zakon, Narodne novine 110/97.
26. Ključarić, N. A. (2023). Oni su učinili nezamislivo. Danas.hr, <https://net.hr/danas/crna-kronika/ovo-su-obiteljska-ubojstva-koja-su-najvise-potresla-hrvatsku-javnost-f4350280-c242-11ed-8681-5a718b5514cf>. Posjećeno 16. listopada 2024.
27. Kovčo Vukadin, I., & Vukosav, J. (2007). Obiteljska ubojstva kao fatalni oblik obiteljskog nasilja. Psihologija i nasilje u suvremenom društvu, Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (pp. 73-89).
28. Lardén, M., Nordén, E., Forsman, M., & Långström, N. (2018). Effectiveness of aggression replacement training in reducing criminal recidivism among convicted adult offenders. *Criminal behaviour and mental health, 28*(6), 476-491.
29. Lebedina-Manzoni, M. (2007). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
30. Levin, J. & Fox, J. A. (2002). *Making celebrities of serial killers elevates threat*. USA Today.

31. Maloić, S. (2021). Postupanje s opasnim počiniteljima kaznenih djela nakon punog izvršenja kazne zatvora: izazovi i dileme. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 29(1), 165-187.
32. Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. Free Press.
33. Mikšaj-Todorović, L. (1993). Obilježja socijalno ekonomskog razvoja hrvatske i njihov utjecaj na kriminalitet odraslih osoba. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 1(2), 213-220.
34. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (2024). Kaznena djela protiv života i tijela. <https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/24848?lang=hr>. Posjećeno 20.08.2024.
35. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (2024). Paket zakonskih izmjena kojima se korjenito mijenja sustav zaštite žene od nasilja. <https://mpudt.gov.hr/vijesti/na-sjednici-vlade-predstavljen-paket-zakonskih-izmjena-kojima-se-korjenito-mijenja-sustav-zastite-zene-od-nasilja/27886>. Posjećeno 9.09.2024.
36. Ministarstvo unutarnjih poslova (2023). Statistički prikaz rezultata istraživanja ubojstava žena u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. - 2020. godine <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/2023/11/STATISTICKI%20PRIKAZ%20REZULTATA%20ISTRAZIVANJA%20UBOJSTAVA%20ZENAZENA%20UREPUBLICI%20HRVATSKOJ%20URAZDOBLJU%20OD%202016.-%202020.%20GODINE%20E2%80%93%20F.pdf>. Posjećeno 24. rujna 2024.
37. Mitchell, E. W. (1997). *The aetiology of serial murder: towards an integrated model*. University of Cambridge, UK
38. Myers, W. C., Reccoppa, L., Burton, K. & McElroy, R. (1993): Malignant sex and aggression: An overview of serial sexual homicide. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 21 (4), 435- 451.
39. Mojsilović, M. (2019). Psihodinamička, bihevioralna i kognitivna teorija u kontekstu moderne kriminologije. *Logos*, 4(3), 47-55.
40. Muharem, A. (2023). RECIDIVIZAM I UBISTVO U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE. *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, 16(32).
41. Nađ, I. (2001). Obiteljska ubojstva u Republici Hrvatskoj. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Visoka policijska škola.
42. Ni He, P. i Swatt, M. (2006). Exploring the Difference Between Male and Female Intimate Partner Homicides. *Homicide Studies*, 10 (4), 279-292.

43. Pavliček, J., Milivojević Antoliš, L. i Matijević, A. (2012). Neke rodne karakteristike počinitelja ubojstava i pokušaja ubojstava u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 19 (2), 917-934.
44. Polaschek, D., Reynolds, N. (2004): Assessment and treatment: Violent offenders. *The essential handbook of offender assessment and treatment*, 201-218.
45. Radio Slobodna Evropa (2023). Osmoro učenika i čuvar ubijeni u pucnjavi u školi u Beogradu, teško ranjeno više đaka i nastavnica. *Radio Slobodna Evropa*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-beograd-pucnjava-skola-vladislav-ribnikar/32391310.html>. Posjećeno 18. listopada 2024.
46. Titterington, B. i Vollum, S. (2001). Gender, Attributional Styles, and Direction of Lethal Violence. *Homicide Studies*, 5 (3), 227-252.
47. Ugrina, L. (2020). *Uspješnost programa tretmana za počinitelje kaznenih djela s elementima nasilja*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet.
48. Uzelac, S. (1993). Utjecaj socio-ekonomskih karakteristika na kriminalitet punoljetnih osoba u hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 1(2), 221-236.
49. Vaughan, D. (2024). Masovno ubojstvo. *Enciklopedija Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/mass-murder>. Posjećeno 25. listopada 2024.
50. Vincelj, I. (2023). *Fenomenologija i etiologija ubojstva*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
51. World Health Organization. (2002). World report on violence and health: summary. Geneva.
52. Žabek, K. (2022). *Kaznenopravni i kriminološki aspekti ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
53. Žaja, B. (1992). Utjecaj demografskih i socioloških karakteristika na ponašanje nasilnika. *Defektologija*, 28(1-2), 243-260.

9. PRILOG 1

Popis tablica

Tablica 1. Broj žena žrtava ubojstva u Republici Hrvatskoj (2016.-2020.).....	30
Tablica 2. Kategorizacija počinitelja s obzirom na spol i dob	31
Tablica 3. Kategorizacija počinitelja prema državljanstvu	32
Tablica 4. Kategorizacija počinitelja prema županiji prebivališta	33
Tablica 5. Kategorizacija počinitelja prema bračnom statusu	34
Tablica 6. Kategorizacija počinitelja prema broju djece.....	34
Tablica 7. Kategorizacija počinitelja prema razini stručne spreme.....	35
Tablica 8. Kategorizacija počinitelja ubojstava prema članku Kaznenog zakona	37
Tablica 9. Vrsta izricanih kazni počiniteljima ubojstava	38
Tablica 10. Visina izrečenih kazni zatvora	39
Tablica 11. Ranija osuđivanost počinitelja na zatvorsku kaznu	40
Tablica 12. Izrečene sigurnosne mjere	41
Tablica 13. Trenutni status osuđenih počinitelja ubojstava	42